

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

BAKALÁŘSKÉ

KOMBINOVANÉ STUDIUM

2015–2016

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Veronika Křivská

**Hodnota manželství (partnerství) v souvislosti se vzděláním
partnerů**

Praha 2016

Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Zachová Jana

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

BACHELOR

COMBINED STUDIES

2015-2016

BACHELOR THESIS

Veronika Křivská

**The value of marriage (partnership) in relation to the
education of partners**

Prague 2016

The Bachelor Thesis Work Supervisor: Mgr. Zachová Jana

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne

Jméno autorky

Poděkování

Velmi děkuji vedoucí práce Mgr. Janě Zachové za podporu, čas a připomínky věnované zpracování této práce.

Anotace

Tématem této práce je hodnota manželství (partnerství). Na toto téma je v práci nahlíženo v souvislosti se vzděláním lidí, jelikož zde bude zkoumáno to, jak vnímají lidé různého vzdělání hodnotu manželství či partnerství.

Cílem práce je zjištění, jak se odvíjí vnímání hodnoty manželství (partnerství) podle vzdělání partnerů. Dalším cílem práce je zjistit, zda existují rozdíly ve vnímání manželství u vzdělanějších osob a osob s nižším vzděláním.

Dílčím cílem práce je teoretické zpracování problematiky manželství, partnerství a současné rodiny.

V teoretické části práce je psáno o manželství a partnerství, o rodině, vzdělávání, hodnotovém systému společnosti, o krizi rodiny a manželském a rodinném poradenství. V praktické části práce je proveden kvantitativní výzkum formou dotazníkového šetření. Výzkum sleduje názor veřejnosti na manželství a rodinu, na hodnotu manželství, přičemž se zde sleduje především to, jaký mají lidé různého vzdělání názor na rodinu, manželství a partnerství.

Klíčová slova

Hodnota, krize rodiny, manželství, manželské poradenství partnerství, rodina, rozvod, vztah.

Annotation

The theme of this work is to value marriage (partnership). This topic is considered in the work relating to the education of people - it is here in how people perceive different education value of the marriage or partnership.

The aim is to determine how depends on the perception of the value of marriage (partnership) by education partners. Another aim is to determine whether there are differences in perception of marriage among educated people and people with less education.

The operational objective is the theoretical treatment of the issue of marriage, partnerships and current families.

The theoretical part is written about marriage and partnership, family, education, value system of society, the crisis of the family and marriage and family counseling. In the practical part of the work carried out quantitative research by questionnaire. The research tracks public opinion on marriage and family, to marriage, and here focuses mainly on what kind of education people have different views on family, marriage and partnerships.

Keywords

Divorce, family, family crisis, marriage, marriage counseling, partnership, relationship, value.

ÚVOD.....	9
TEORETICKÁ ČÁST.....	10
1 MANŽELSTVÍ A PARTNERSTVÍ.....	10
1.1 Historický vznik a vývoj institutu manželství	11
2 RODINA	13
2.1 Definice rodiny	13
2.2 Typy rodin.....	14
2.3 Funkce rodiny	16
2.4 Vývoj rodiny	17
2.5 Pohled na současnou českou rodinu	19
3 VZDĚLÁVÁNÍ.....	21
4 HODNOTOVÝ SYSTÉM SPOLEČNOSTI.....	23
4.1 Hodnota.....	23
4.2 Druhy hodnot	27
4.3 Funkce hodnot.....	32
4.4 Hodnotová orientace	33
4.4 Nadspotřeba a narušené vnímání hodnot	36
4.5 Spotřební společnost a komodifikace	37
KOMODIFIKACE KULTURY	38
5 KRIZE RODINY	40
5.1 Rozchod a rozvod	42
5.1.1 Příčiny rozvodu.....	43
5.1.2 Rozvod jako proces.....	44
5.1.3 Typy rozvodů.....	44
5.2 Vliv rozvodu na rodinu a vývoj a výchovu dětí.....	45
6 MANŽELSKÉ A PARTNERSKÉ PORADENSTVÍ.....	47
PRAKTICKÁ ČÁST	49
7 VÝZKUM	49

7.1	Popis výzkumu.....	49
7.2	Hypotézy.....	49
7.3	Interpretace získaných dat	50
7.4	Analýza výsledků výzkumu.....	72
	ZÁVĚR	79
	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....	81
	SEZNAM ZKRATEK	86
	SEZNAM OBRÁZKŮ, TABULEK A GRAFŮ	87
	SEZNAM PŘÍLOH.....	90

ÚVOD

Téma rodiny je v současnosti často diskutovaným a to z různých důvodů, především pak v souvislosti s krizí rodiny. S krizí se setkáváme již v partnerství a manželství. Mladé páry se nechtějí vázat, nechtějí vstupovat do manželství. Vzdělanější páry si chtějí budovat nejprve kariéru, cestovat a využívat dalších výdobytků, které jim jejich vzdělání a související pracovní pozice nabízí. Uzavírají manželství později nebo vůbec a moderní je pro ně být také „singl“, takže i partnerství odkládají na pozdější dobu.

Ze statistik vyplývá, že každé druhé manželství se v České republice rozvádí. Hodnota manželství v současné době klesá a celkově lze říci, že se společnost odvrací od původních hodnot a tradic, což není příliš pozitivní jev. Pro mnohé lidi má manželství stále hodnotu a stále do něj vstupují. Také partnerství, což je v současné době velmi moderní trend, se potýká s mnohými problémy a lidé jej mnohdy berou na lehkou váhu s tím, že partnera mohou kdykoli vyměnit.

Tématem práce je hodnota manželství (partnerství). Toto téma bude v práci posuzováno v souvislosti se vzděláním lidí, tzn., jak vnímají lidé různého vzdělání hodnotu manželství či partnerství.

Cílem práce je zjištění, jak se odvíjí vnímání hodnoty manželství (partnerství) podle vzdělání partnerů. Dalším cílem práce je zjistit, zda existují rozdíly ve vnímání manželství u vzdělanějších osob a osob s nižším vzděláním. Dílčím cílem práce je teoretické zpracování problematiky manželství, partnerství a současné rodiny.

V teoretické části práce bude psáno o manželství a partnerství, o rodině, vzdělávání, hodnotovém systému společnosti, o krizi rodiny a manželském a rodinném poradenství. V praktické části práce bude proveden kvantitativní výzkum formou dotazníkového šetření. Výzkum bude sledovat názor veřejnosti na manželství a rodinu, na hodnotu manželství, přičemž zde bude sledováno především to, jaký mají lidé různého vzdělání názor na rodinu, manželství a partnerství.

Metodami zpracování práce jsou studium literatury, kompilace a kvantitativní výzkum formou dotazníkového šetření, kterým bude zjišťován názor veřejnosti na současnou hodnotu manželství.

TEORETICKÁ ČÁST

1 MANŽELSTVÍ A PARTNERSTVÍ

Manželství je smlouvou mezi občany a státem. Je rovněž smlouvou mezi lidmi a přírodou, jakousi smlouvou s geny při plození potomků. Manželství není smlouvou jen mezi jednotlivci, ale smlouvu spolu dělají i širší rodiny. Manželství dává vzniknout novým bytostem a novým zřízením. Manželé si budují domov, plodí děti.¹

Manželství si v české společnosti na jedné straně vždy udržovalo vysoký status, na druhé straně jeho životnost od konce druhé světové války významně poklesla. Do roku 1989 byl statut manželství tak významný, že manželství je legitimizovalo ve společnosti. Vážnost a závaznost sňatku byla i tak a stále je velmi slabá. Odklad sňatků může znamenat i odklon od tradičního manželského soužití.

Ekonomické změny, podmínky trhu práce, ale i sociální souvislosti jako jsou bydlení, sociální mobilita, orientace lidí na práci a kariéru, zajištění životní úrovně dle vlastních představ – to všechno jsou faktory, které vstup do manželství komplikují. Jenže to jsou trendy, které se v České republice teprve spouští, model moderního manželského soužití česká společnost zatím nemá. *“Pokud však česká společnost dokáže transformovat ekonomické a sociální struktury tak, aby byly shodné s moderním civilizačním trendem, ovlivní to i manželské chování či strukturu rodinného soužití. Změní se však nejen struktury, ale i chování lidí v páru a postoj muže i ženy k dítěti. Struktura manželského soužití u nás není svázána s církevními či tradičními zákazy, což možná ještě více urychlí partnerské změny v české rodině.”*²

Je zřejmé, že dnes již nikdo nesetrvává v manželství, pokud nechce, jen z důvodů jakéhosi společenského tlaku či zvyklostí. Vysoká míra rozvodovosti zasáhla

¹ MATOUŠEK, O., KOLÁČKOVÁ, J., KODYMOVÁ, P.. Sociální práce v praxi. 2005. ISBN 80-7367-002-X. s. 57-58

² ČERMÁKOVÁ, M. Rodina a měnící se gender role – sociální analýza české rodiny. Praha, SoÚ AV ČR 1997. s. 54-55

v České republice všechny poválečné generace. Dle sociologických výzkumů prováděných na toto téma se dozvídáme, že každé druhé uzavřené manželství v České republice končí rozvodem. Tradiční sociální nátlak, který nutil muže a ženy setrvávat v manželství, které nefunguje, již dnešní generace neznají. Nyní však paradoxně funguje postoj pokládat každé manželství, které má sebemenší problémy za špatné a tudíž hodné rozvodu.

1.1 HISTORICKÝ VZNIK A VÝVOJ INSTITUTU MANŽELSTVÍ

Podle R. F. Murphyho lze manželství charakterizovat jako trvalý svazek, který vzniká mezi mužem a ženou a oběma partnerům zajišťuje vzájemné výhradní ekonomické a sexuální právo. Zároveň uděluje společenskou totožnost potomkům, kteří z daného svazku vzejdou.³

Jiná definice manželství jej popisuje jako „trvalé životní společenství muže a ženy uznané právem.“⁴ Legální definici manželství se nachází v zák. č. 89/2012 Sb., v novém občanském zákoníku. v § 665: „*Manželství je trvalý svazek muže a ženy vzniklý způsobem, který stanoví tento zákon. Hlavním účelem manželství je založení rodiny, řádná výchova dětí a vzájemná podpora a pomoc.*“⁵ Ke způsobu vzniku je třeba především konstatovat, že manželství se uzavírá svobodným a úplným souhlasným prohlášením muže a ženy o tom, že spolu vstupují do manželství učiněným před obecní úřadem pověřeným vést matriky.⁶

Podle zákona je tedy jasně stanoveno, že manželstvím se rozumí právní vztah, pro jehož vznik jsou zákonem stanoveny podmínky (snoubenci např. musí dosáhnout jisté věkové hranice, tzv. sňatečního věku, snoubenci musejí být rozdílného pohlaví, nesmějí být současně v manželství s někým dalším atp.). Ke vzniku manželství tedy

³ MURPHY, Robert F. *Úvod do kulturní a sociální antropologie*. 1. vyd. Praha : Slon, 1999. ISBN 80-904920-0-4.

⁴ KADLECOVÁ, Marta, et al. *Vývoj českého soukromého práva*. 1. vyd. Praha : Eurolex Bohemia, 2004. ISBN 978-80-7380-041-3. s.37

⁵ Zákon č. 89/2012 Sb., nový občanský zákoník

⁶ Zákon č. 89/2012 Sb., nový občanský zákoník

nemůže dojít tam, kde to zákon nepovoluje. Aby bylo vzniklé manželství platné dle zákona, je třeba dodržet daný postup.

Manželství je dobrovolným svazkem osob opačného pohlaví, lze jej označit za relativně trvalý. Dobrovolností se rozumí, že jednak nesmí být nikdo ke svazku nucen, jednak také nemusí žádat o nějaká povolení dalších osob. Každý má plné právo si svobodně vybrat toho, s kým do manželství vstoupí, není-li to v rozporu se zákonem (např. příbuzný v přímé linii). Manželům vstupem do manželství vznikají specifická práva a povinnosti.

Podle české právní ústavy se manželství uzavírá mezi osobami opačného pohlaví, pokud se chtějí seždat osoby stejného pohlaví, náhradou za manželství je pro ně institut registrovaného partnerství. Mohou vychovávat své vlastní potomky, nicméně zákon jim nedovoluje jejich osvojení jako dětí společných. Bigamii české rodinné právo v žádném případě nepřipouští.

Manželé jsou si ve svých právech i povinnostech rovni a každý z nich by se měl na společné domácnosti podílet podle svých možností.⁷

Mezi pojmové znaky manželství lze obecně zařadit dobrovolnost, zákonnost, právní vztah, rovnoprávnost manželů, monogamii a vztah mezi osobami opačného pohlaví.⁸

⁷ Viz zákon č. 89/2012 Sb., nový občanský zákoník

⁸ HRUŠÁKOVÁ, M.; KRALÍČKOVÁ, Z. *České rodinné právo*. 3. vyd., Brno : Masarykova univerzita, 2006.

2 RODINA

2.1 Definice rodiny

Na základě jedné z mnoha definic, lze rodinu definovat jako skupinu osob, jež jsou vzájemně vázání pokrevními svazky, manželstvím či adopcí. Podle jiné definice můžeme rodinu charakterizovat jako nejdůležitější a původní společenskou instituci a skupinu s hlavními funkcemi výchovy, reprodukce, přenosu kulturních vzorů a socializace. Podle jiného autora lze definovat rodinu jako socializačního činitele, poskytující jednotlivci identifikační vzory, seznamující ho s očekávaným chováním pro ženskou a mužskou roli. Učí konkrétního jedince reagovat požadovanou formou v procesu interakce. Tento činitel se prosazuje jednak jako regulátor chování jednotlivce a současně mu poskytuje společensky žádané normy. V důsledku vlivu rodinného působení se formuje postoj nejen k sobě samému, ale také k personálnímu okolí a společnosti obecně.

Vyskytuje se několik možností pro uspořádání rodiny. Základní rodina je tvořena ženou, mužem a jejich dětmi. V rozšířené rodině figurují dále tety, strýcové, prarodiče, sestřenice a bratřenci. V neúplné rodině se potom vyskytuje pouze jediný rodič a to obvykle žena.

Za orientační rodinu lze označit rodinu, do níž se konkrétní jedinec narodil. Prokreační rodinu lze definovat jako novou rodinu, tvořenou dvojicí, která je založena novým manželstvím.⁹

Za rodinu lze podle právního řádu České republiky považovat rodinu, která je založená manželstvím. Na rodinu lze nahlížet také jako na malou skupinu osob, vzájemně propojených příbuzenskými a manželskými vztahy či dalšími podobnými vztahy a především pak společným stylem života.

⁹ MOŽNÝ, I. *Sociologie rodiny*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1999. ISBN 978-85850-50-75-3.

2.2 Typy rodin

Klasifikace konkrétních rodin, která nesla dřívější označení jako tzv. rodinná diagnóza, vychází z několika hodnocených kritérií. Typologie rodin vychází z údajů, jež byly získány ze sledování stovek rodin a odvíjí se od dominantní charakteristiky obou dospělých či přednosta domácnosti, působící svým vlivem na fungování celé rodiny.

Jednotlivé druhy rodin lze charakterizovat následovně:

- 1) **perfekcionistické rodiny** – utažené, úzkostně neurotické a represivní rodiny. „V rámci těchto rodin zdůrazňuje jeden či oba rodiče, požadované způsoby chování a překročení norem doprovází vysoká úzkost.“¹⁰ Jestliže se v těchto rodinách objeví problém, do jeho řešení nejsou, s výjimkou rozvodu, zatahovány soudy, policie či ostatní státní orgány.
- 2) **autoritářské rodiny** – jsou charakteristické cílevědomým potlačováním jednak spontaneity, ale také osobní autonomie jednotlivých členů rodiny, prostřednictvím trvalých příkazů a zákazů. Výchova dětí je v těchto rodinách vytvořená především na propracovaném represivním systému, který má široký rozsah nejrůznějších trestů počínaje ironií, ponižováním, až po fyzické tresty a násilí.¹¹
- 3) **nepřiměřené (nezralé) rodiny** – dětinské, externě závislé, nezralé a neadekvátní rodiny. Dospělí v těchto rodinách spoléhají při řešení jejich problémů na vnější pomoc, kterou nalézají jednak u širší rodiny, sociálních pracovníků či komunity. V rámci těchto rodin dochází k oslabení schopnosti předpovídat, co se může stát v budoucnosti a problémy vznikají především s penězi a schopnosti s nimi hospodařit.
- 4) **egocentrické rodiny** – rozštěpené, chladné a prestižní rodiny. V těchto rodinách figuruje jeden dospělý (nejčastěji otec) či oba dospělí, jenž jsou pohlceni jejich kariérou. Tyto rodiny jsou charakteristické vysokými příjmy, projevuje se zde častý manželský nesoulad a jednotliví členové rodiny mají mezi sebou převážně instrumentální vztahy. U dětí pocházejících z těchto rodin se mohou vyskytovat

¹⁰ MATOUŠEK, O. *Metody a řízení sociální práce*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-502-8.

¹¹ MLČOCH, Z. *Vybrané kapitoly z psychologie manželství a rodiny*. Ostrava: Ostravská univerzita, 1996.

psychické potíže, mají predelivkenní projevy a občas nedodrží školní docházku.

- 5) **asociální rodiny** – deviantní, agresivní, delikventní a impulzivní rodiny. Charakteristickým rysem těchto rodin je nedostatek sociálního a hodnotového napojení na společnost, v rámci které žijí. Tyto rodiny uspokojují své potřeby prostřednictvím porušování zákona. Vztahy v těchto rodinách jsou neodpovědné a mělké. Často se zde vyskytuje zneužívání a zanedbávání dětí a také mezi dospělými je zaznamenána fyzická agresivita. Často zde dochází k užívání návykových látek, především alkoholu.¹²
- 6) **přetížené rodiny** – pro tyto rodiny je charakteristická dočasná nebo fyzická disproporce mezi různými situačními požadavky a adaptačními možnostmi rodiny je zvládnout. Zdrojem takového rozporu mohou být různé konflikty v rodině, mezi manželi, konflikty se sousedy, narození dalšího dítěte, nemoc nebo smrt někoho z rodiny, sociální a ekonomické obtíže, apod.¹³
- 7) **liberální rodina** – „pro tuto rodinu je typické chaotické uspořádání soužití s nejasně vymezenými pravidly vzájemného styku jejích členů. Výchovná improvizace, přemíra volnosti, nedostatek životního programu má negativní důsledky pro děti, u nichž se vyvíjejí nežádoucí sklony k egoismu, lenosti, pohrdání autoritami a k asociálními sdružování.“¹⁴

Dále se můžeme dle Mlčocha setkat s rodinami odkládajícími, disociovanými, neintegrovanými, represivními, impulzivními, nesouměrnými, s nejasnými vnitřními hranicemi mezi generacemi, apod.¹⁵

Je nutno podotknout, že co se týče funkčnosti rodin, se problémy kvůli nimž se sociální pracovníci setkávají s rodinami týkají především dospívajících a dětí, v ojedinělých případech se pak jedná o problémy mezi dospělými. Pro posouzení funkčnosti rodiny musí sociální pracovníci strávit s rodinou delší dobu a disponovat nezbytnými dovednostmi. Toto hodnocení rodiny je velice náročné a mělo by se odehrávat zejména v neautoritativním duchu. Matoušek k tomuto sděluje, že

¹² MATOUŠEK, O. *Metody a řízení sociální práce*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-502-8. s.195

¹³ MLČOCH, Z. *Vybrané kapitoly z psychologie manželství a rodiny*. Ostrava: Ostravská univerzita, 1996.

¹⁴ Tamtéž, s.74

¹⁵ Tamtéž, s. 75

„profesionál by měl umět členům rodiny aktivně naslouchat a měl by se pokoušet o vcítění do jejich vnímání rodinné situace. Členové rodiny by neměli být podrobováni výslechu.“¹⁶ Při svém hodnocení funkčnosti rodiny, by měl zkušený pozorovatel konkrétní rodiny sledovat hned několik funkcí této rodiny. Mezi tyto funkce patří například funkčnost rodičovského systému; hodnocení vývoje dětí; hodnotová a kulturní orientace rodiny; situace v domácnosti z pohledu potřeb jednotlivých členů rodiny; vztah rodiny k institucím, které jsou pro rodinu významné (např. Zaměstnavatel rodičů, školy či místní úřady apod.); vztah členů rodiny k širšímu příbuzenstvu; zaměstnání rodičů včetně jeho perspektivy; způsob komunikace v rodině; materiální zdroje, které má konkrétní rodina k dispozici apod.

2.3 Funkce rodiny

Mezi základní funkce rodiny patří:

1) **biologicko-reprodukční funkce** – tato funkce rodiny má význam především pro společnost jakožto celek, jelikož právě společnost potřebuje stabilní reprodukční základnu, jež jí zajistí takový počet dětí, které budou schopny naplnit její perspektivy.¹⁷

2) **sociálně-ekonomická funkce** – V rámci této funkce, je rodina chápána jako důležitý prvek v rámci rozvoje ekonomického systému společnosti. Samotní členové rodiny jsou v rámci výkonu svých povolání zapojeni do nevýrobní i výrobní sféry a zároveň se rodina stává důležitým spotřebitelem, na kterém je závislý trh. Poruchy ekonomických funkcí rodin se projevují především v hmotném nedostatku rodin, například v důsledku nezaměstnanosti.¹⁸

“V rámci rodinného systému se pak realizuje řada rozhodnutí týkajících se využití materiálních a finančních prostředků, investic, výdajů- přerozdělování v rámci rodiny tak má významný sociální charakter – zdroje i výdaje mají odlišný charakter. Rodina se zde chová jako autonomní systém s výraznými prvky solidarity.”¹⁹

¹⁶ MATOUŠEK, O. *Metody a řízení sociální práce*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-502-8.

¹⁷ KRAUS, B. *Základy speciální pedagogiky*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-383-3, s. 81

¹⁸ Tamtéž, s. 81-82

¹⁹ KRAUS, B. & POLÁČKOVÁ, V. *Člověk, prostředí, výchova*. Brno: Paido, 2001. ISBN 80-7315-004-2, s. 80

3) ochranná funkce – tuto funkci rodiny je možné vidět především v zajišťování životních potřeb dětí a ostatních členů rodiny.

4) sociálně-výchovná funkce – smysl této funkce tkví v tom, že rodina jako skupina navyká dítě nejen osvojovat si zásadní způsoby a návyky chování a jednání ve společnosti, ale také přizpůsobovat se samotnému životu.²⁰

5) emocionální funkce – pro rodinu je tato funkce nezastupitelná a zásadní. Žádná z jiných institucí neumí vytvořit tak potřebné a podobné citové zázemí, bezpečí a jistoty, pocit lásky a tak smysl a podstata nemohou být v žádném případě proměněny.²¹

6) rekreační, relaxační a zábavná funkce – rodina je chápána jako instituce, která by měla zejména ve vztahu k dětem, brát v potaz také zábavu, relaxaci a rekreaci.

2.4 Vývoj rodiny

V historii můžeme vývoj rodiny sledovat v rámci třech základních fází:

1. fáze – poměrně malé, nukleární rodiny (skládající se z dětí a rodičů, protože krátká délka života znemožňovala vznik trojgenerační rodiny), zachovávající intenzivní kontakty s komunitou. Rodina vykonávala zejména ekonomickou funkci a byla zárukou pro přežití. Sňatky se v této fázi uzavíraly především z důvodů majetkových a romantická láska byla často považována za nemoc. Mnohdy se mluví o domácnosti, do které náleželo i služebnictvo, než o rodině.²²

2. fáze – nazývána také jako přechodná forma, se vyskytovala na přelomu 17. a 18. století převážně ve vyšších společenských kruzích. Nukleární rodina zde byla vymezována vůči celé společnosti a zásadní důraz byl kladen na přirozenou autoritu otce a mateřskou lásku.

3. fáze – tato fáze vývoje rodiny se vyskytovala v průběhu 19. století a v četných aspektech přetrvává až do dnešní doby. Tato fáze je spojena se svobodnou volbou

²⁰ KRAUS, B. & POLÁČKOVÁ, V. *Člověk, prostředí, výchova*. Brno: Paido, 2001. ISBN 80-7315-004-, s. 82-83

²¹ KRAUS, B. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-383-3, s. 83

²² MOŽNÝ, I. *Rodina a společnost*. Praha: Slon, 2011. ISBN 978-80-86429-87-8.

partnera vycházející z romantické lásky a souvisí s citovým individualismem. Zdůrazňováno je především vlastní soukromí.²³

Collins (1985) poskytuje jiný přehled ve vývoji rodiny, který popisuje rozhodující etapy vývoje lidské rodiny následovně:

- 1) počátek lidské párové rodiny – vznikl přibližně půl milionu let před naším letopočtem. Je zde viditelná silná sexuální vazba mezi heterosexuálními páry, která je doprovázená spoluprací při výchově potomků (dětí).
- 2) Komplikované příbuzenské systémy v rámci kmenových společností, vznik tabu incestu přibližně 8 tis. let před naším letopočtem – rozšířený příbuzenský systém s komplikovanými pravidly pro smluvní a ekonomickou výměnu.²⁴
- 3) Objevuje se nepříbuzenské uspořádání sociální organizace, dochází k úpadu složitých systémů výměn a začátek vzestupu patrimoniální domácnosti – přibližně 3 tisíce let před naším letopočtem v Mezopotámii a Egyptě a přibližně 600 let před naším letopočtem v Řecku a Číně vznikají první státy jako sociální organizace nad rodinnými systémy.
- 4) Dochází k vzestupu kapitalistické ekonomiky a byrokratického státu, objevuje se domácí soukromí - v 17. až 18. století v západní Evropě a severní Americe – domácnost přestává být souběžně místem zaměstnání a její obranu přebírá obec a stát.
- 5) Diverzifikace způsobů domácností a párování, směřování k rovnoprávnému postavení muže a ženy při vyjednávání o rodině a vztahu – 2. pol. 20. století ve vyspělých bohatých průmyslových společnostech.²⁵

²³ MOŽNÝ, I. *Sociologie rodiny*. Praha: Slon, 1999. ISBN 978-85850-50-75-3.

²⁴ COLLINS IN MOŽNÝ, I. *Rodina a společnost*. Praha: Slon, 2011. ISBN 978-80-86429-87-8.s.17

²⁵ MOŽNÝ, I. *Rodina a společnost*. Praha: Slon, 2011. ISBN 978-80-86429-87-8.s.17

2.5 Pohled na současnou českou rodinu

Existuje několik možností uspořádání rodiny – základní rodinu tvoří muž, žena a jejich děti. Rozšířená rodina zahrnuje dále prarodiče, tety, strýce, bratrance a sestřenice. Neúplná rodina je rodina s jedním rodičem, obvykle ženou. Orientační rodina je rodina, do které se jedinec narodil. Prokreační rodina je nová rodina, kterou dvojice zakládá novým manželstvím.

Právní řád České republiky pokládá za rodinu především rodinu založenou manželstvím. Rodinu je však možno chápat i jako malou skupinu osob, které jsou navzájem spojeny manželskými a příbuzenskými vztahy nebo jinými obdobnými vztahy a zejména pak společným způsobem života.

Do rodinného života přinesla moderní doba velké množství revolučních změn s jejichž objasněním si ani odborníci pořád nevědí rady. Od 60. let dvacátého století v České republice stoupá počet rozvodů a současně se navyšuje počet neúplných rodin v jejichž čele stojí osamělé matky. Mluví se rovněž o nové “mateřské” moci a absence otců.

V České republice se na základě dostupných informací rozvádí každé druhé manželství. Toto číslo je alarmující a navíc má vzrůstající tendenci. Lze říci, že rozvodovost je jednak problémem rodinným, ale také problémem zahrnující celou společnost. Musíme si uvědomit, že význam rozvodovosti nabývá zejména v situacích, kdy se rozvod dotýká také dětí. Po rozvodu se rodiny pochopitelně setkávají s celou řadou problémů a útrap, způsobené touto nově vzniklou situací. Zde je nutno podotknout, že se jedná především o různé pocity osamělosti u minulých partnerů; zhoršení finančních poměrů rodiny; problémy týkající se výchovy dětí, kdy jeden z rodičů není schopen tyto povinnosti zvládat, neboť zde chybí vzor chování či autorita druhého rodiče; narušení či ztráta kontaktů se společnými přáteli obou partnerů apod. Z tohoto vyplývá, že je nutné, aby se společnost více věnovala rodinám nejen v průběhu, ale také po rozvodu a poskytla jim celou škálu profesionálních služeb, které by mohli tyto lidé využívat.

Krize rodiny není ovšem spojená jenom se samotným rozvodem, ačkoliv se v této spojitosti o ní mluví nejčastěji. Krize rodiny se týká rovněž problémů mezi oběma

partnery, neplněním hlavních funkcí rodiny apod., k čemuž dochází i za situací, kdy nejsou manželé rozvedeni a jsou pořád spolu.

3 VZDĚLÁVÁNÍ

Vzdělávání je jeden ze způsobů učení se, organizovaný a institucionalizovaný způsob učení. Vzdělávací aktivity jsou ohraničené (diskrétní), tzn. mají svůj začátek a konec. Při koncipování vzdělávání ve firmě postupujeme systematicky.²⁶

Vzdělávací soustava je souhrn všech škol a vzdělávacích institucí, včetně institucí podpůrných (výzkumných, poradenských, informačních, vydavatelských), institucí kulturně osvětových (muzea, knihovny, galerie, zoologické a botanické zahrady apod.), které jsou potřebné k zajištění vzdělávání.²⁷

Vzdělávací soustava České republiky obecně zahrnuje tyto typy vzdělávání:

- a) **Předškolní vzdělávání** - součástí školské soustavy je rovněž mateřská škola určená dětem od tří do šesti let. Tento typ vzdělávání není povinný, přesto je hodně využíván.
- b) **Povinná školní docházka** – zajišťují ji základní školy. Školní docházka je povinná od roku 1774, trvá 9 let.
- c) **Středoškolské vzdělávání** – v České republice jsou tři základní typy středních škol – všeobecná střední škola (gymnázium), střední odborná škola a střední odborné učiliště. Předpokladem přijetí na tyto typy škol je ukončení povinné školní docházky a splnění vstupních požadavků při přijímacím řízení.²⁸
- d) **Terciární vzdělávání** – zahrnuje vyšší odborné školy a školy vysoké (univerzitního či neuniverzitního typu. Vysoké školy poskytují vzdělávání na třech úrovních: bakalářské, magisterské a doktorské studium.

Mezi úkoly vzdělávání nepatří pouze získání potřebných znalostí a dovedností pro další život člověka a pro jeho profesní život, ale lze zde zařadit také:

1. Rozvoj osobnosti
2. Posílení soudržnosti společnosti
3. Podpora demokracie a občanské společnosti

²⁶ HRONÍK, F. *Rozvoj a vzdělávání pracovníků*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2007. 240 s. ISBN 978-80-247-1457-8. s. 31

²⁷ PALÁN, Z. *Andragogický slovník*. Dostupné na WWW: <http://www.andromedia.cz/andragogicky-slovník>. Cit. 2016-01-14

²⁸ Kol. autorů. *Vzdělávací systém České republiky*. Praha: Národní vzdělávací fond - Národní informační středisko pro poradenství, 2006. ISBN 978-80-904920-0-4.

4. Výchova k partnerství a spolupráci

5. Zvyšování zaměstnatelnosti

6. Zvýšení konkurenceschopnosti ekonomiky a prosperity společnosti

Vzdělávání otevírá cestu nejen k úspěšné kariéře jedince, ale také k vytvoření produktivního, plnohodnotného a spokojeného života, který umožňuje nejen určitou nezávislost, ale rovněž možnost aktivního ovlivňování společenských procesů, z čehož vyplývá, že učení se stane celoživotním partnerem člověka.²⁹

²⁹ PALÁN, Z. Celoživotní učení. In KALOUS, J., VESELÝ, A. *Vybrané problémy vzdělávací politiky*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2006. ISBN 80-246-1262-3.

4 HODNOTOVÝ SYSTÉM SPOLEČNOSTI

4.1 Hodnota

Pod slovo „hodnota“ lze zahrnout různé významy, v obecném měřítku je možné jej charakterizovat jako nezbytnou součást orientace člověka a nutný prvek soudržnosti skupiny.

Hodnotu tvoří všechny jevy, které jsou pro lidi důležité – ať již objektivně, či subjektivně; motivují je, usilují o ně a orientují se podle nich. Obsah hodnoty je velmi subjektivní a co je relevantní pro jednoho, nemusí zdaleka odpovídat přesvědčení druhého. Existuje však skupina všeobecně uznávaných společenských hodnot, která je závazná pro všechny.

V běžném hovoru se pojem hodnota užívá jako označení pro ocenění, evaluaci něčeho. Spadají tedy pod něj ideály, normy, nosiče hodnot, orientační hodnoty, ale i hodnotné předměty.

V *Pedagogickém slovníku* se hodnota vysvětluje následovně: „V sociálně-psychologickém pojetí subjektivní ocenění nebo míra důležitosti, kterou jedinec přisuzuje určitým věcem, jevům, symbolům, jiným lidem aj. Hodnoty (hodnotové orientace) jsou osvojovány v procesech socializace a akulturace. Některé hodnoty jsou sdíleny celými skupinami nebo celou společností. Určité hodnoty (např. morální) mají trvalou „absolutní“ platnost, jiné jsou proměnlivé a mají krátkodobé trvání. Z pedagogického hlediska jsou důležité: 1. hodnotové systémy mládeže, 2. vzdělání samo jako společenská hodnota, tj. významnost, kterou společnost přisuzuje roli vzdělání pro život jedince a pro rozvoj společnosti, 3. hodnoty a postoje jako součást cílů a obsahů školní edukace vymezovaných ve vzdělávacích programech.“³⁰

³⁰ PRŮCHA, J. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-262-0403-9.

V psychologickém pojetí hodnota představuje vlastnost. Tato vlastnost není pro předmět, jemuž je přisuzována, samozřejmá a objektivní, naopak je to subjektivní popis jedince. Hodnotu může mít předmět, činnost, událost nebo situace. Jedinec je hodnotí na základě svých zájmů a potřeb. Jeho hodnotový žebříček se vytváří během období socializace a upevňují se celý život.

Hodnoty je možné rozdělit do několika kategorií, např. na pozitivní a negativní (podle toho, zda jsou žádoucí, či ne), na absolutní a relativní, na přímé a nepřímé. Dalším kritériem může být obsah, pak by z něj plynuly kategorie jako etické, estetické, logické apod. V širším měřítku hodnoty reflektují kulturu celé společnosti.

Hodnocení označuje proces, kdy jedinec charakterizuje a klasifikuje jevy, ale na základě měřítek, jež nelze objektivně vyjádřit. Nejčastěji se k hodnocení používá škála. Hodnocení je vždy subjektivním projevem hodnotitele.

Hodnoty se sestavují do komplexního systému a tvoří tak **hierarchii hodnot** (value system), která je uspořádaná podle důležitosti. Z tohoto systému vyplývají nejobecnější postoje jedince, jeho morálka i životní styl.³¹

Ve sféře filosofie má hodnota opět o něco specifitější význam. VE *Filozofickém* slovníku je zachyceno původní vyznění slova hodnota, které bylo spojeno s politickou ekonomikou. Tam představuje vlastnost předmětu – do jaké míry odpovídá potřebám jedince. V politické ekonomii se odlišuje užitná hodnota a směnná hodnota. Zatímco užitná je subjektivním hodnocením, které jedinec připisuje v rámci užitečnosti danému předmětu, směnná hodnota (vyjádřená v měně; buď může představovat tržní hodnotu, tedy výslednici poptávky a nabídky, nebo hodnotu odvozenou od pracovní výroby předmětu).

Ryze filosofické pojetí ale hodnotu zařazuje do kategorie morálky. Hodnota podle filosofie působí na normy chování. Různé filosofické směry se ale rozcházejí, co se týče konkrétnějších stanovisek. Platón považuje hodnotu za transcendentní, Nietzsche za historicky proměnnou, Sartre ve svých existenciálních dílech pojímá hodnotu jako výsledek radikální svobody člověka.

³¹ ĎURIŠOVÁ, M. *Hodnotová orientace: diplomová práce*. Brno: Masarykova univerzita fakulta pedagogická, 2007.

Axiologie je filosofická disciplína, jejíž náplní je zkoumat hodnoty. Termín pochází z řeckého slova *axios* (cenný, stojící za něco). Studuje vše, co je možná chápat jako hodnotu vůbec (z morálního pohledu). V některých případech se axiologie pokouší stanovit hierarchii hodnot (např. němečtí filosofové Scheler a Rickert nebo francouzští představitelé Ruyer a Polin).

Hodnota je termín se silně interdisciplinárním zabarvením, je vlastní např. ekonomii, pedagogice či filosofii. Hodnotou se označuje specifická vlastnost jevů (sociálních i přírodních) majících pozitivní, příp. negativní význam pro konkrétního jedince.

Vše v našem okolí má jistou hodnotu. Má ji vše, co uspokojuje potřeby člověka. Mohou to tedy být hmotné statky (jídlo, kosmetika, elektronika), ale i nehmotné, za peníze nepořiditelné (příroda, vzduch, sluneční světlo aj.). Hodnotu připisuje jevům vždy jedinec sám. Může ji spatřovat u věcí a předmětů, ale také u vztahů, skutečností, cílů, ideálů a norem. Hodnoty lze pojímat mnoha způsoby, zmocňují se jich také různé obory od ekonomie a politiky přes medicínu až k filosofii.

Hodnoty nezahrnují jen věci, které jsou nezbytné pro přežití, ale soustředí se také na jevy, které člověk obdivuje, miluje, ctí, váží si jich. Z tohoto pohledu jsou tedy hodnoty velmi subjektivní záležitosti. Člověk poznává a hodnotí neustále. Vyjadřují se tak jeho postoje a názory. Vytvořenými a uznávanými hodnotami jedinec signalizuje, jaká je jeho vztah ke světu a společnosti, ale také k sobě samému. Hodnota je zároveň objektem jedincovy touhy (nebo by měla být). Hodnocení je založeno na tom, že člověk přidává nebo naopak odmítá přiznat nějakému jevu smysl a důležitost.³²

Podle Kučerové se pojem hodnoty užívá buď v širším, nebo v užším slova smyslu. První jmenované označuje všechno, co člověku přináší pocit uspokojení, co naplňuje naše potřeby. Užší vymezení hodnot se pak vztahuje na základní kulturní kategorie odpovídající našim ideálům a normám, vztahují se k našemu sociálnímu, mravnímu a estetickému cítění.

Hodnoty se u různých lidí neshodují. Do určité míry vyznávají podobné hodnoty skupiny nebo celá společnost, ale netýká se to celé hodnotové hierarchie, nýbrž jen její konkrétní části. Hodnoty jedince se mohou, ale nemusí shodovat s hodnotami

³² KUČEROVÁ, S. *Člověk, hodnoty, výchova*. Vydání první. Brno: vlastním nákladem, 1996. ISBN 80-85668-34-3.

společnosti. Hodnotový systém jedince se formuje na pozadí rodinných hodnot, ve kterých vyrůstá a je vychováván, teprve později je dotvářen individuálním smýšlením. Právě vyznávané hodnoty jsou tím, co od sebe odlišuje rodiny mezi sebou, ale také různé zájmové kolektivy, kluby, spolky, sportovní skupiny, církve, národy, organizace a dokonce státy.

Morálka nediktuje, jaké hodnoty jedinec má vyznávat, naopak podle něj vyznávané hodnoty utvářejí morálku. Konkrétní hodnoty, které si jedinec vybere, jsou tady neomezené. Hodnotu může přisoudit jiným lidem, bohu, přírodě, lidským výrobkům..., ale také vlasti, předkům, úspěchu, penězům apod. Hodnoty určují, na co se zaměříme, jaké si zvolíme cíle a prostředky k jejich dosažení. Přímým vyjádřením hodnot jsou stanoviska a postoje jedince.

Je obvyklé, že tolerujeme i hodnoty, které sami nesdílíme. Musejí však být podřízeny všeobecnému rámci, který tvoří humanismus, demokracie, jistá nezadatelná práva a svobody. Každý jedinec se ve výběru hodnot nejprve podřizuje zvykům své rodiny, teprve až se v období adolescence a dospělosti vymaní z jejího vlivu, ustavuje se jeho vlastní žebříček hodnot. Tento proces je velmi dlouhý a neustále se vyvíjí v závislosti na našem věku a životním prostředí. Zcela jiné hodnoty lze obecně konstatovat u dětí, dospělých i starých lidí. Lidské jednání však není podmíněno jen individuálními hodnotami jedince, existují i celospolečenské hodnoty, které zajišťují stabilitu společnosti a zabraňují, aby ji ovládla destrukce, egoismus a nihilismus.

Hodnoty představují svět, „jaký by měl být“. Kdyby tomu reálný svět odpovídal, hodnoty by byly zbytečné. Hovoříme-li o obecné podstatě hodnot, lze říci, že platí – platnost označuje specifický způsob existence (který mají např. přírodní zákony). Dorotíková (1998, s. 22) ovšem poznamenává, že normy platí jen tehdy, je-li jejich účelem všeobecná platnost.³³

Hodnota se nevztahuje jen na předměty, ačkoliv v tomto smyslu se často objevuje. Je to pojem bytostně abstraktní, je to význam udělovaný objektu. Hodnoty tvoří součást lidského vědomí, jsou tím, po čem člověk touží, o co usiluje. Hodnotu naopak nemají předměty, které člověka nezajímají, a tudíž o ně ani neusiluje. Hodnoty tedy dodávají význam jednotlivým předmětům. Vnímáme je pomocí citů – city

³³ DOROTÍKOVÁ, S. *Filosofie hodnot: Problémy lidské existence, poznání a hodnocení*. Praha: Pedagogická fakulta UK, 1998. ISBN 80-86039-79-X, s.22

samozřejmě nejsou tím, kdo by hodnoty tvořil, ale dovolují jim se projevit. Tímto lze vysvětlit subjektivitu norem.³⁴

Tématem hodnot se lidstvo zabývá již od nejstarších dob. Již antičtí myslitelé se věnovali tomu, co je a co není hodnotné, o co by se měl člověk snažit. V některých obdobích bylo dokonce toto téma ve středu pozornosti. Hodnoty se snažili definovat i slavní filosofové jako Kant, Nietzsche, Lotze, Windelband a další. Právě Kant byl tím, kdo otevřel novodobou diskuzi o hodnotách. Kant vymezil svoje zkoumání třemi otázkami: 1) „co můžeme vědět?“, 2) „co máme činit?“ a 3) „v co smíme doufat?“. Podařilo se mu tak odlišit ontologický, gnoseologický i axiologický aspekt.³⁵

4.2 Druhy hodnot

„Z psychologického hlediska stojí na počátku a v základě hodnotícího procesu potřeba: od mučivého napětí či neklidu a očekávání, přes neurčitou tendenci hledající si svůj objekt, až k uvědomělému záměru dosáhnout uspokojení potřeby určitým způsobem. Hodnocení je podmínkou existence, neustálé obnovy, reprodukce organismu. Je umožněno danou formou dráždivosti a výběrovosti reakcí. Kladná hodnota uspokojuje potřebu organismu, vyvolává pocit libosti. Ztráta kladné hodnoty nebo záporná hodnota vyvolává nelibost.“³⁶

S hodnotami úzce souvisí také teorie potřeb, neboť právě uspokojení svých potřeb přikládá jedinec značnou důležitost. Potřeby jsou elementární pohnutky určující naše jednání a podněcující nás k různým činnostem. Hodnota v tomto ohledu tvoří prostředek, díky němuž je člověk schopen uspokojit své potřeby – či naopak, všechno, co dovede uspokojit jeho potřeby, je hodnotou.

Hodnoty lze vnímat jako svého druhu klíč, podle něhož si jedinec vybírá, které potřeby uspokojí přednostně. Z tohoto plyne, že sice každá potřeba je hodnota, ale neplatí zde princip ekvivalence a není tedy pravda, že každá hodnota musí být nutně potřebou.

³⁴ DOROTÍKOVÁ, S. *Filosofie hodnot: Problémy lidské existence, poznání a hodnocení*. Praha: Pedagogická fakulta UK, 1998. ISBN 80-86039-79-X.

³⁵ Tamtéž, s. 25

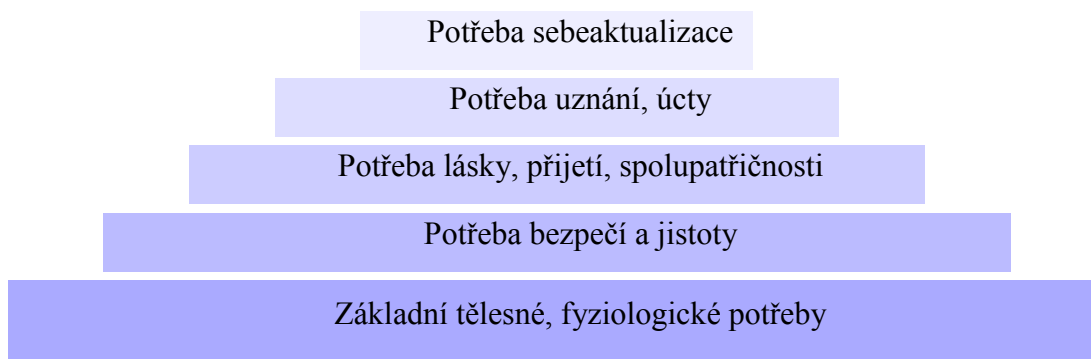
³⁶ Tamtéž, s. 30

Hodnoty se odvíjejí od věku jedince, od prostředí, v němž pobývá (např. jestli žije s rodiči či samostatně), na zájmech apod. Hodnoty mohou být jak materiální, tak duchovní a charakterové.

Některé hodnoty jsou nutné pro zachování lidského života, např. zdraví, bezpečí, jídlo (Rozenzweig je nazývá primárními, prvotními), teprve po jejich dosažení přicházejí na řadu další hodnoty, např. zábava, cestování, dopravní prostředek, módní oděv (v Rozenzweigově terminologii sekundární). Dále lze rozlišovat hodnoty zaměřené na jedince, dovnitř (pravda, čestnost, poctivost), a na hodnoty obrácené ke společnosti (svoboda ve všech svých podobách: občanská, politická, názorová...).

Hodnotová teorie se nemůže zcela oddělit od teorie potřeb, rozpracované jedním ze zakladatelů humanistického proudu v psychologii, Abarahem Haroldem Maslowem (1. 4. 1908 – 8. 6. 1970). Maslow je známý především jako autor tzv. pyramidy lidských potřeb. Podle ní se lidské potřeby dělí do pěti skupin, z nichž první čtyři Maslow považuje za nedostatkové (neboli potřeby deficience), kdežto poslední skupinu tvoří potřeby růstové. Obecně platí, že teprve po uspokojení níže položených potřeb v pyramidě se zakládají potřeby vyššího řádu.

Obr.1 Maslowova pyramida potřeb

Fyziologické potřeby mají nejvyšší prioritu, jsou to základní potřeby, které organismus musí naplnit, aby přežil. Patří k nim příjem kyslíku, potrava, vyměšování a vylučování, regulace tělesné teploty, tělesná integrita, spánek a uspokojení rozmnožovacího pudu.

Po naplnění fyziologických potřeb se objeví **potřeby jistoty**, mezi něž patří především fyzická bezpečnost (ochrana před agresí a násilím), příjem a přístup ke zdrojům, zaměstnání, zdraví, rodina, morální a fyziologická jistota.

Pokud jsou předchozí kategorie potřeb uspokojeny, zesilují potřeby třetího řádu čili **sociální potřeby**. Ty jsou naplněny zkrátka citovými vztahy všeho druhu, od přátelství přes partnerský vztah až po rodinu.

Další kategorie potřeb už nemusí nutně pociťovat každý jedinec, dostavují se až po naplnění všech předchozích. Následují tedy **potřeby úcty a uznání** (mít úspěch podle hodnocení jiných lidí, být respektovaný) a posledními jsou **potřeby seberealizace**, kterými se vyjadřuje touha růst a rozvíjet se, aby člověk dosáhl nejlepších výsledků, jakých může.

Podle Rozenzweiga se hodnoty dělí do čtyř skupin:

- 1) Primární životní hodnoty. Rozenzweig je definuje jako instrumentální hodnoty, díky nim by jedinec měl být schopen upevňovat svoje zdraví, přemýšlet o sobě, vyhledávat a vnímat estetické prožitky a poznávat nové věci.
- 2) Kulturní hodnoty. Oblast kulturních hodnot obsahuje nejen lidské výtvořiny, ale také přírodniny. Obojí však nese význam pro literaturu, historii, umění nebo vědu. Člověka ve vztahu ke kulturním hodnotám formuje výchova a pomáhá mu utvářet hodnoty etické, náboženské, estetické, logické a další. Tyto hodnoty se ale později musí individualizovat, jedinec se s nimi plně ztotožní a upraví je dle vlastního uvážení. Působí na ně nabyté vzdělání, protože ve škole se žáci učí kromě čtení a psaní také chápat a užívat kulturní hodnoty, seznamuje se se základy všech významných vědních disciplín, s teorií a dějinami umění a nabývá také elementární znalosti z oblasti techniky.³⁷
- 3) Hodnoty občanského života. Tato skupina hodnot se vztahuje k občanským právům, které chrání všeobecná deklaráce lidských práv. V ní jsou zakotveny hodnoty, které každému člověku zajišťují prožít svobodný a důstojný život ve společnosti. Demokratická společnost funguje na základě všeobecně platných zákonů. Spravedlnost však nelze zajistit jen s jejich pomocí. Každý člověk k ní přispívá vlastní tolerancí, sociálním cítěním a solidaritou. V současnosti patří k všelidským hodnotám také boj proti nakažlivým nemocem a hladu, ochrana

³⁷ GÖBELOVÁ, T. *Hodnotová výchova v pedagogické praxi*. Vyd. 2. Ostrava: Ostravská univerzita, 2008. ISBN 978-80-7368-542-3.

životního prostředí, zachování mírového soužití národů a eliminace národní nesnášenlivosti.

- 4) Osobní hodnoty. Každé individuum vyznává hodnoty vztahující se k němu samému a k jeho okolí. Tyto hodnoty mají výrazně mravní charakter a reflektují to, co je v životě daného člověka nejdůležitější. Tyto hodnoty vyplouvají napovrch nejvíce v interakci a vůbec ve vztazích s jinými lidmi. Patří k nim např. pochopení, lidskost, tolerance, velkorysost nebo porozumění.³⁸

Kučerová se domnívá, že lidské hodnoty se rodí v dimenzích (rozměrech), v nichž si člověk osvojuje svět. Tvoří je poměr mezi vitálními (přírodními), civilizačními a kulturními potřebami.³⁹ Kulturou se dají označit jevy různé povahy, ale v obecném pojetí je za kulturu považováno všechno, hmotné i nehmotné, co člověk vytvořil za celou svoji historii. Rozdělení Kučerové se zakládá na tom, v jaké dimenzi se odehrává jedincovo prožívání světa. Pro společnost jsou kulturní i přírodní hodnoty velmi významné, protože napomáhají k vytvoření určité identity (kulturní, skupinové, územní) a pomáhají uchovat historii našich předků. Člověk během své existence jako druhu změnil svět ke své představě a v jeho činnosti lze objevit hodnoty kladné i záporné.⁴⁰

Hodnoty přírodní

- a) Hodnoty životní (vitální) – tyto hodnoty se vážou k fyzické existenci organismu (teplo, spánek, bezpečí, stálost, vzruch, sytost, potřeba objevovat, manipulovat, družít se, potřeba péče a ochrany). Ačkoliv člověk si přírodu již notně přetvořil, stále je její součástí, a proto jsou tyto hodnoty pocíťovány v největší míře.

³⁸ GÖBELOVÁ, T. *Hodnotová výchova v pedagogické praxi*. Vyd. 2. Ostrava: Ostravská univerzita, 2008. ISBN 978-80-7368-542-3.

³⁹ KUČEROVÁ, S. *Člověk, hodnoty, výchova*. Vydání první. Brno: vlastním nákladem, 1996. ISBN 80-85668-34-3.

⁴⁰ GÖBELOVÁ, T. *Hodnotová výchova v pedagogické praxi*. Vyd. 2. Ostrava: Ostravská univerzita, 2008. ISBN 978-80-7368-542-3.

- b) Hodnoty sociální – v nich se projevují mezilidské vztahy, vztah jednoho jedince k jinému. Člověk je od přírody tvor společenský, sdružující se. Potřebuje milovat a být milován, rovněž jej naplňuje uznání druhých.⁴¹

Hodnoty civilizační

Civilizační hodnoty tvoří podmínku, ale zároveň i výsledek organizace a výroby, ekonomiky a techniky. Komfort, který člověku přináší civilizační hodnoty, jej oddaluje od přírody a způsobuje, že na ní není bezprostředně závislý. Může vytvářet materiální kulturu. Z přírody se však člověk nikdy nemůže zcela vymanit, jeho biologická podstata je nepopíratelná. Civilizační hodnoty napomáhají lidské seberealizaci.⁴²

Hodnoty duchovní

Duchovní hodnoty se vztahují k oblastem, jako je sebeřízení (mravnost a morálky), sebevýraz (formování podle zákonů umění a estetiky) a sebereflexe (náboženství, světonázor, filosofie, životní názor). K duchovním hodnotám se řadí tvůrčí sebevyjádření a sebeuvědomění, touha pochopit a vyjádřit smysl života a jeho plnost, význam přikládání pravdivosti, tvořivé práci, intelektuálnímu rozvoji, citovému bohatství, tvorbě, vzdělanosti, etice a estetice.

Hodnoty, ať již materiální či duchovní povahy, mají nezastupitelný význam v životě lidí, protože jejich nabytím se omezují nežádoucí procesy ve společnosti a upevňuje se vztah společnosti k přírodě i k lidskému společenství. Aby se člověk mohl orientovat ve světě, ztotožnit se s přítomností i minulostí a budoucností, potřebuje si osvojit právě hodnoty. Tato orientace je pak předpokladem pro to, aby se společnost úspěšně rozvíjela a prosperovala a byla schopná konkurovat jiné společnosti. Hodnoty se různými způsoby předávají z generace na generaci.

⁴¹ KUČEROVÁ, S. *Člověk, hodnoty, výchova*. Vydání první. Brno: vlastním nákladem, 1996. ISBN 80-85668-34-3.

⁴² GÖBELOVÁ, T. *Hodnotová výchova v pedagogické praxi*. Vyd. 2. Ostrava: Ostravská univerzita, 2008. ISBN 978-80-7368-542-3.

Humanistická axiologie se zakládá na tezi, že nejvlastnější hodnotou je lidský život. Ne ovšem jen jako biologické fungování, ale jako jednotný proces shrnující přírodní, společenské a kulturní žití. Chápání lidského života jako procesu v sobě odráží to, že si člověk aktivně osvojuje svět, sám sebe realizuje, podstupuje zápas se skutečností, kterou přetváří, pracuje.

Základní hodnotovou orientaci rozvíjí jedinec po celý svůj život. Odvozuje ji jednak od vrozených dispozic, jednak od různých vnějších činitelů, které ovlivňují utváření jeho osobnosti.

Hodnoty podle Frankla

Viktor E. Frankl byl rakouský psychiatr a neurolog, podle něhož se hodnoty dělí na postojové, tvořivé a zážitkové.

- Postojové – vyjadřují základní orientaci člověka, shrnují jeho kladné a záporné hodnoty zastávané vůči určitému dění; postoje k životu, k sobě samému, k práci, překážkám, k životním událostem, k bolesti apod.
- Tvořivé – tvoří projev vlastní aktivity, jedinec přetváří své okolí, vlastní činností produkuje nové věci.
- Zážitkové – probouzejí v nás kladné emoce, obohacují nás, máme z nich radost.⁴³

4.3 Funkce hodnot

Funkce hodnot může být vnímána na pozadí dvou behaviorálních celků, podle nichž lze rozlišovat funkci individuální a sociální:

Individuální funkce podporuje proces adaptace, tedy schopnost jedince přizpůsobit se daným kulturním a fyzickým podmínkám. Individuální funkci mají hodnoty, díky nimž se jedinec lépe orientuje v nových situacích a osobnostně roste.

⁴³ GÖBELOVÁ, T. *Hodnotová výchova v pedagogické praxi*. Vyd. 2. Ostrava: Ostravská univerzita, 2008. ISBN 978-80-7368-542-3.

Tyto vzory člověk přejímá během procesu socializace. Další individuální funkcí je překonávání vlastní existence, projevující se v seberegulaci a sebehodnocení, v duchovních hodnotách, ve funkci abstraktního a logického myšlení, ve vědomí o žádoucnosti a v naplnění vlastního bytí.

Sociální funkce mají značný význam, a to především ve dvou bodech: jednak ve funkci sociální integrace (sociální kontrola, prevence deviantního chování), která zásadně napomáhá soudržnosti společnosti (je-li jedinec integrován do společnosti, přebírá i její hodnoty), a jednak ve funkci sociální racionalizace. Ta má podstatný význam pro dynamiku společnosti. Na základě zájmů rozličných skupin se ve společnosti utvářejí celospolečenské hodnoty. Pomocí racionalizace se generalizují a transformují různé zájmy dílčích vrstev společnosti tak, aby byly nakonec přijatelné pro většinu. Tímto způsobem se rodí společenské hodnoty, které se pak propojují do ideových svazků a dávají tak vzniknout ideologickému systému.

Obě zmíněné funkce se vzájemně doplňují a ovlivňují. Díky hodnotové racionalizaci jsou produkovány prvky koheze společnosti a sociálně integrující hodnoty zase pomáhají stabilizovat společenské vědomí a navyšovat toleranci. Z toho plyne, že sám jedinec může přispět k sociálním hodnotám na ose individuum – společnost, neboť hodnoty společnosti vyrůstají na chování a konání jednotlivců. Bez orientace v hodnotách ovšem není možné plnohodnotně rozvíjet lidskou existenci.

4.4 Hodnotová orientace

Tvorba hodnotové orientace je závislá na praktickém styku osobností a hodnot, který opět vyúsťuje ve formování hodnot. Zkoumání hodnot není jednoduché hlavně proto, že zde není dána pevná terminologie a nelze asi zcela jednoznačně vymezit obsah užívaných pojmů. Hodnotové orientace se nezdá vztahují i na oblast zájmů a postojů, hodnotové aspirace či hodnotového systému. Hodnotový systém je podle některých odborníků souhrnem hodnot uznávaných individuem, kdežto hodnotová orientace je dle nich komplementárním procesem podmiňujícím utváření lidské individuality vůbec. Hodnoty a orientace se vzájemně prolínají. Hodnotovou orientaci lze charakterizovat jako zaměřenost subjektu na tvorbu a užívání vybraných hodnot.

Jedinec hodnotí veškeré předměty a okolnosti a hodnotu jim přisuzuje podle svých zájmů a potřeb. Od těchto představ a názorů se následně odvíjí jeho orientace. Pedagogický slovník ztotožňuje pojmy hodnotový systém a hodnotová orientace (angl. value system / value orientation) a oba charakterizuje jako soubor hodnot, který je hierarchicky uspořádaný a reflektuje zároveň, jak jsou hodnoty reálně důležité v rámci nějaké skupiny populace. Hodnotový systém se dá zjistit pomocí speciálních výzkumů, které vysvětlují kupř. rozdíly v hodnotových systémech u generace mladých lidí a dospělých. Česká mládež na soustavný popis svého hodnotového systému stále čeká, ale dílčí výzkumy, které proběhly, naznačují, že změna ekonomických a politických podmínek posledního čtvrtstoletí se výrazně podepsala také na této oblasti.⁴⁴

Každý jedinec si vytváří svou stupnici hodnot a lidí, s nimiž se během svého života stýká. To má vliv např. na toleranci k názorovým odlišnostem – pokud ji projeví člověk, který je v našem žebříčku vysoko, jsme mnohem vstřícnější v jeho akceptaci. Hodnotový systém je tudíž souhrnem hodnot vyznávaných jedním člověkem. Tyto hodnoty jsou propojené a uspořádané hierarchicky, proto lze mluvit rovněž o hierarchii hodnot.

Hodnotová orientace je částečně individuálním přínosem člověka, zčásti je tvořena již existujícími hodnotami jiných lidí či skupin lidí, s nimiž přichází do styku. Hodnoty se vytvářejí díky pravidelnému hodnocení. Hodnoty se pak zakotvují do hodnotové orientace, která následně působí na další hodnocení člověka a jeho životní směřování.

Zásadním faktorem pro hodnoty jsou potřeby, protože výběrem hodnot vlastně člověk určuje, jak potřeby uspokojí. Hodnoty se postupně ustavují během procesu socializace, z toho vyplývá, že na ně značně působí výchova, díky níž jsou hodnoty předávány. Tyto předané hodnoty se postupně individualizují a vytvářejí pak hodnotové systémy a orientace. Hodnotová orientace má nemalý vliv na chování a jednání člověka, a proto je potřeba ji ošetřit také v rámci školního vzdělávání,

⁴⁴ PRŮCHA, J. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-262-0403-9.

nemělo by se na ni zapomínat při vyučování a při celkovém výchovném snažení školního zařízení.

Hodnotová orientace je souborem hodnot. Jejich hierarchie, posloupnost, říká mnohé o zaměření člověka na určité duchovní i materiální hodnoty.

Jednotlivé hodnoty tedy nemá smysl interpretovat samostatně, jejich význam spočívá právě v tom, jak jsou uspořádány a jaké se v jejich okolí vyskytují další hodnoty, zájmy a cíle. Hodnoty, které člověk uznává, jsou logicky uspořádaným celkem, nikoli náhodným seskupením.

Svůj hodnotový systém má jednak každý člověk, ale také skupiny lidí nebo celá společnost. Tyto systémy se mohou, ale nemusejí prolínat. V zásadě se to projevuje tím, že jedinec nemusí mít ve svém hodnotovém systému všechny společenské hodnoty, ale jen jejich část, se kterou se ztotožňuje.

Hodnotový systém je vlastní každému člověku, i když si jej ani nemusí uvědomovat. Je to složitý psychický proces, řadící se mezi celkem stabilní stavy. Radikální změny a transformace mohou způsobit poruchy osobnosti. Chování člověka ve vztahu k jeho hodnotám vypovídá mnoho o jeho charakteru a osobnosti. Jednat proti svým hodnotovým zásadám je velmi těžké a často je to pronásledováno výčitkami svědomí. Záleží hlavně na tom, jakým hodnotám dává člověk přednost a jaké naopak odmítá. „Protože ve vztahu k hodnotám se člověk vždycky musí něčeho vzdát, aby mohl něco přijmout, na něco rezignovat, aby o jiné mohl usilovat, je každá hodnotová orientace podmíněna uplatněním kritérií umožňujících tento výběr“⁴⁵. Pro lidský rozvoj je důležité stanovit si životní cíle, které však musejí brát ohled také na ostatní lidi, a to jak ve své obsahu, tak ve způsobech, jakými jich lze dosáhnout. Je třeba si uvědomit dopady svých činů.

Zaměřenost hodnotové orientace jedince je srozumitelná jedině v případě, že lze rozkódovat jeho ideální systém hodnot a definovat, na čem se ustanovil. Tento systém hodnot se označuje jako subjektivní hodnotový systém, což je vlastně ideální hodnotové schéma, které naprosto a jedině ovlivňuje vnímání jedince.⁴⁶

⁴⁵ DOROTÍKOVÁ, S. *Filosofie hodnot: Problémy lidské existence, poznání a hodnocení*. Praha: Pedagogická fakulta UK, 1998. ISBN 80-86039-79-X.. s.75

⁴⁶ Tamtéž, s. 76

Stavba hodnot i jejich důležitost se mění v průběhu života, ty významnější se posouvají v žebříčku dolů a naopak některé méně významné mohou svůj status posílit. Hodnotová orientace tvoří podstatnou součást lidské osobnosti, odráží se v ní individuální zkušenosti. Díky ní je jedinec schopen rozlišovat, co je dobré a co zlé, co je důležité a co bezvýznamné.

4.4 Nadspotřeba a narušené vnímání hodnot

Nadspotřeba je jedním z negativních důsledků konzumní společnosti. Spočívá ve vyšší spotřebě statků a služeb, než je pro jednoho spotřebitele nezbytně nutné pro účely uspokojení jeho skutečných potřeb.

Nadspotřeba s sebou přináší „pozitivní“ i negativní důsledky. Je však velmi obtížné hovořit o nějakých pozitivních důsledcích nadspotřeby, jelikož v takovém případě se tyto důsledky buď kryjí těmi negativními, nebo jsou na hranici s etikou podnikání či s legislativou.⁴⁷

Velké nadnárodní korporace např. zaměstnávají velké množství zaměstnanců, aby mohly vyhovět potřebám na trhu. Tito zaměstnanci však mnohdy pracují za naprosto nevyhovujících podmínek, kdy nebývá vyloučena ani dětská práce. Mimo vykořisťování svých pracovníků dostávají tyto společnosti také daňové prázdny či jiná zvýhodnění ze strany státu. Konečná cena výrobků bývá obvykle několikanásobně navýšena a tyto výrobky jsou následně prodávány ve vyspělých zemích s rozvinutým konzumním způsobem života.

Mezi tyto pozitivní důsledky výše uvedeného příkladu patří především minimalizace výrobních nákladů (minimální mzdy, nízké daně či masová výroba) a současně maximalizace zisku.

Nadspotřeba má však oproti pozitivním důsledkům velkou část negativních důsledků. Tyto důsledky se promítají především na koncové spotřebitele či v oblasti přírodních zdrojů a znečištění životního prostředí. K negativním důsledkům patří např.

⁴⁷ JAYNE, M. *Cities and consumption*. London: Routledge, 2006.

problémy s odpadem či pitnou vodou, problémy s civilizačními chorobami, s odlišným vnímáním hodno či s růstem zadluženosti obyvatel.⁴⁸

Narušené vnímání hodnot

Díky konzumnímu způsobu života se současná společnost naučila rovněž odlišně vnímat hodnoty, než tomu bylo v minulosti. Je možná konstatovat, že předchozí dvě generace obyvatel měly určité návyky k šetrnosti. Jedná se především o generaci, která prožila 2. světovou válku, za které trpěla nedostatkem základních potravin, zboží a životně důležitých potřeb. Z těchto důvodů byli lidé donuceni k úspornosti, v jejímž duchu vchovali následující generaci. U této generace není možné až na výjimky mluvit o nějaké nadspotřebě statků. U druhé generace zpočátku také nebylo možné o nadspotřebě, ale s ohledem na změny, jež se odehrály na politické a ekonomické scéně se postupně začaly měnit návyky této generace. Rozšiřování sortimentu zboží, dovozem zahraničních výrobků a propagací světoznámých značek došlo k tomu, že společnost začala postupem času inklinovat ke konzumním návykům.

Současná generace již v konzumních podmínkách vyrůstala. Moderní doba počítačů, spotřební elektroniky, značkového oblečení a potravin ze všech koutů světa se podepsala také na názorech a návycích současné generace. Lze říci, že v současnosti lidé ztrácejí reálný pojem o hodnotách. Neuvěřitelně nízké ceny výrobců doslova „zpochybňují“ úroveň zboží, ceny za služby neustále rostou a všudypřítomná reklama udává směr vývoje společnosti k materiálním hodnotám.⁴⁹

4.5 Spotřební společnost a komodifikace

Za účelem porozumění fenoménu komodifikace a jeho projevům v oblasti hodnotového systému společnosti je důležité ukotvení tohoto tématu v rámci sociálních

⁴⁸ HARRINGTON, A. *Moderní sociální teorie: základní témata a myšlenkové proudy*. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-093-3.

⁴⁹ CAKIRPALOGLU, P. *Psychologie hodnot*. Olomouc: Votobia, 2004. ISBN 80-7220-195-6.

teorií spotřeby. Spotřební chování je pro dnešní společnost určujícím. Především ve městě se tento proces odehrává a dále reprodukuje. Tento jev se propisuje do městské struktury a veřejného prostoru natolik, že dnešní městská kultura se označuje za kulturu zbožní čili konzumní kulturu. Město je produktem postindustriální spotřební ekonomiky, přičemž jeho úspěšnost se určuje nikoli výrobou, jako tomu bylo v době raně moderní společnosti, ale především spotřebou.⁵⁰

Vztahem mezi městským prostředím a spotřebou se zabýval Simmel nebo Veblen. Simmel popisoval vztah peněz a spotřeby a jejich význam pro existenci moderního způsobu života, především života ve městě. Veblen zase přichází s konceptem okázalé spotřeby, jejíž význam ve spotřebě samotné nespočívá, ale slouží primárně symbolickým účelům, kdy se jedná o prezentaci sociálního statusu jedince. Jayne poukazuje také na skutečnost, že se spotřeba v městském prostředí stává stále více signifikantní především pro své symbolické hodnoty než-li pro svou funkční roli. Spotřeba se stává určitým stratifikačním činitelem, přičemž se vписuje se do fyzické struktury města jako celku.⁵¹

V dnešním městském prostředí představuje spotřební jednání důležitý činitel lokální náležitosti a zažívání příslušnosti k místu a společnosti, což má pochopitelně posléze vliv také na systém hodnot společnosti. Ve městě, které je definováno spotřebou se vytváří zcela nová forma občanství tzv. „consumer citizenship“, dle toho, jaké zboží či služby jsou užívány.⁵²

Zukin hovoří o tom, že *„ekonomický růst byl představen jako obraz kolektivní zábavy a spotřeby součástí tohoto procesu je veřejný prostor reprezentován jako konzumovatelné zboží.“*⁵³

Komodifikace kultury

Představitelé frankfurtské školy (Benjamin a Adorno) vycházeli z Marxovy teorie komodifikace a aplikovali její princip na oblast kultury a umění. Vytvořili tzv. kritickou teorii a koncept kulturního průmyslu, skrze který popsali proměnu významu

⁵⁰ JAYNE, M. *Cities and consumption*. London: Routledge, 2006.

⁵¹ Tamtéž, s. 23

⁵² CAKIRPALOGLU, P. *Psychologie hodnot*. Olomouc: Votobia, 2004. ISBN 80-7220-195-6.

⁵³ ZUKIN, S. *The cultures of cities*. Cambridge: Blackwell, 1995.s.260

kultury v moderní společnosti. Kultura se stává předmětem masové produkce, a to především díky rozšíření médií a industrializaci kultury samotné, která s sebou přináší stejné znaky jako ostatní průmyslové „výrobky“, tzn. znaky standardizace a komodifikace. V této formě podléhá kultura komerčním imperativům trhu, výroby a také spotřeby.⁵⁴

Rovněž Zukin používá při analýze kulturního a sociálního prostředí současných amerických měst pojem kulturní průmysl. Ten popisuje především výrazný nárůst symbolických znaků, které jsou s kulturním průmyslem spojeny. Kultura se užívá pro vizuální reprezentace místa, přičemž je součástí také jeho symbolické ekonomie, jež se ve městech stává stále více důležitější.⁵⁵

Zukin dále uvádí, že *„kultura dnes představuje kolektivní životní styl, jako zdroj reprezentace je často redukována na soubor zpeněžitelných obrazů, kultura se stává něčím, co prodává, co je viděno.“*⁵⁶

Komodifikace kultury se projevuje především v městském prostředí postindustriálního města, které je formováno spotřebou. Zde se sleduje fenomén „kulturního turismu“. Vznik a podpora kulturních institucí, tvorba kulturních čtvrtí, v nichž se nacházejí muzea, galerie, divadla, apod. lákají ke konzumaci kultury. V tomto smyslu je kultura komodifikována, prodávána cílové skupině a určen tedy ke spotřebě. Zaměření se na kulturu je velmi častým způsobem, kterým se město obnovuje a revitalizuje.⁵⁷ Kultura pak ovlivňuje také hodnoty člověka, ať toho, který kulturní prostředí a akce navštěvuje a nechá se jimi ovlivnit, tak také člověka, který toto mívá.

⁵⁴ HARRINGTON, A. *Moderní sociální teorie: základní témata a myšlenkové proudy*. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-093-3..s.224

⁵⁵ ZUKIN, S. *The cultures of cities*. Cambridge: Blackwell, 1995.

⁵⁶ Tamtéž, .s.263

⁵⁷ CAKIRPALOGLU, P. *Psychologie hodnot*. Olomouc: Votobia, 2004. ISBN 80-7220-195-6.

5 KRIZE RODINY

Ze svých problémů se rodina v krizi dostává jen těžko. Podstatné jsou tedy služby, poskytované rodině v průběhu krize. Sociální služby, které jsou poskytovány rodinám v krizi, se odlišují především podle prostředí, ve kterém jsou poskytovány, dále podle aplikované metody práce s rodinou, délky jejich trvání a v neposlední řadě také podle toho, co je podnětem pro práci s konkrétní rodinou – např. rozvodová situace či ohrožení dítěte. Mezi hlavní služby, které se poskytují rodinám, patří například **krizové služby**, které jsou poskytovány především za situací ohrožení dospělé osoby či dítěte. Jedná se o efektivní a rychlou pomoc a především o krátkodobé služby, které potřebují kvalitní a rychlé posouzení rodinné situace ze strany profesionála. Vzdělávací programy (poskytování těchto služeb je dlouhodobé a hlavní cíl je definován obecně například jako zachování kvalitních vztahů či pomoc rodičům v rodičovské roli apod.) **poradenské služby** (zahrnují krátkodobé služby, které se poskytují ve specializovaných institucích), **terapeutické služby** (jsou poskytovány jednak rodinám, ale také jednotlivcům. Profesionální terapii rodiny je nutno podložit smlouvou, kde se mimo jiné stanovuje i cíl této terapie a po ukončení je vyhotovena zpráva týkající se jejího průběhu.), dále se jedná o nejrůznější **preventivní programy** (zahrnující dlouhodobé programy, kdy cílovou skupinu tvoří jednak rodiny s hendikepovanými dětmi, jejichž výchova vyžaduje velkou péči a dále se jedná o tzv. vznikající rodiny, v kterých je vyšší riziko vzniku závažných obtíží).

Hlavním cílem krizové intervence v rodinách je zejména pomoc těmto rodinám vyrovnat se s dočasnou ztrátou své stability, která je pro tyto krize charakteristická. Je patrné, že vzniklou krizi v rodinách lze podstatným způsobem snížit a to především v situacích, kdy jsou rodiny ochotny spolupracovat s krizovým interventem.

Jestliže má být krizová intervence efektivní, je nezbytné, aby řešila situaci „teď a tady“ a byla včasná. Lze říci, že je podstatné, aby rodinná aktivita a soudržnost byla při krizových intervencích povzbuzována a k rodině byl zaujímán především partnerský a nikoli profesionální postoj.

Mezi nejtypičtější příklady krizí v rodinách patří především rozvody, proto je nezbytné se touto problematikou zabývat. Podle statistik jsou nejčastějšími příčinami rozvodů zejména rozdílné zájmy, názory a povahy partnerů. Takovéto důvody zněly poměrně logicky a to především v dobách, kdy poměrně mladé páry uzavíraly sňatek po krátkém vztahu a pod nátlakem těhotenství. V dnešní době je to poměrně překvapující zjištění, neboť před uzavřením sňatku žijí partneři po nějakou dobu společně.

Ve většině případů předchází rozvodu období méně či více intenzivního rodinného rozvratu, který přirozeně zvyšuje napětí a stres rodičů, což je činí méně vnímavé pro potřeby jejich potomka a vzniká zde další problém, který se týká zájmu a vztahu konkrétních rodičů k jejich potomkům.

Je možné říci, že po rozvodu se stávají častým problémem především spory partnerů o jejich děti. Těmito spory bývají děti partnerů značně stresovány, zejména jestliže je společná komunikace mezi partnery omezená na minimum nebo když spolu nedokážou vůbec komunikovat.⁵⁸

Matoušek a kol. hovoří o tom, že je žádoucí rozvíjet alternativní postupy, které podporují hladší průběh v oblasti sporů rodičů o děti. Záměr těchto postupů nespočívá v obnovení manželského soužití, ale slouží především pro obnovení komunikace mezi partnery, což je nezbytné pro adekvátní výkon rodičovské role, která zánikem manželského svazku nekončí. Je důležité, aby bývalí manželé dokázali rozlišovat partnerskou a rodičovskou rovinu svého vztahu.⁵⁹ Manželům je za tímto účelem vhodné doporučit především terapeutickou práci jak při jejich „boji“ o potomka tak pro ně samotné. Manželské poradny, poradny pro mezilidské vztahy a manželství či poradny pro rodinu a další., patří mezi pracoviště, která nabízejí tuto odbornou péči.

Závěrem lze říci, že se rodina a především ta západní, stává v současné moderní době jednou velkou neznámou. K hlavním faktorům rozkladu rodiny patří především nízká sňatečnost, vysoká rozvodovost a rovněž nízká porodnost. V rodinách dochází ke změně rolí, kdy tradiční ženské a mužské role začínají splývat nebo dokonce zanikat. Jiný pohled na manželské a rodinné soužití přinesl rovněž rozvoj feminismu. Moderní

⁵⁸ FURSTENBERG, F. & KIERNAN, K. *Delayed Parental Divorce : How Much Do Children Benefit?* Journal of Marriage and Family, 2001.

⁵⁹ MATOUŠEK, O. & KOLÁČKOVÁ, J. & KODYMOVÁ, P. *Sociální práce v praxi. Specifika různých cílových skupin a práce s nimi.* Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-002-X.

je být v spíše single než v manželském svazku. V současné době se v rodinách setkáváme spíše s jedním dítětem, než s třemi či více potomky, jak tomu bylo v dřívějších dobách. Význam a váha rodiny, již není taková jako v minulosti, neboť lidi mají na sebe stále méně času. Současná rodina se dostává do krize a je těžké odhadnout, jestli se z této situace vůbec dostane.

Navíc klesá tradiční význam monogamního manželství a tak společnost hledá nové způsoby soužití, odpovídající potřebám nejen jednotlivců, ale i celé společnosti. Rodina mění pod tlakem rychle se měnících společenských okolností nejen počet svých členů, ale také strukturu či formu a lze konstatovat, že se na této cestě zatím vyskytuje velké množství problémů. Krize rodiny tak představuje velký sociální problém.

5.1 Rozchod a rozvod

Rozvod je charakteristický pro určité vývojové období života člověka. Pro člověka představuje značnou zátěž, je významným stresorem a životní krizí. Vztahová krize je častým typem krizí, které jedince v průběhu života provázejí a je úzce spjata s emocionální krizí.⁶⁰ Pro některé jedince, kteří nejsou danou situací zvládnout pomocí sebe, své rodiny a svých blízkých, nastupuje pomoc formou sociální pomoci či krizové intervence.

Jak hovoří statistiky v České republice, rozvádí se u nás každé druhé manželství. Toto číslo je velmi vysoké a hovoří o krizi rodiny, o krizi vztahů, o nezralosti jedinců v manželství, o neúplných a dysfunkčních rodinách apod. Ať už je navrhovatelem rozvodu kterýkoli z manželů, vždy se rozvod a s ním spojené emoce dotknou ve větší či menší míře obou partnerů.

⁶⁰ ŠPATENKOVÁ, N. a kol. Krize. Psychologický a sociologický fenomén. Praha: Grada Publishing, a.s., 2004. ISBN 80-247-0888-4.s. 64

5.1.1 Příčiny rozvodu

Příčin rozvodů je mnoho. Je však jasné, že se nerozvádějí šťastné a harmonické rodiny a šťastné manželské páry, proto je třeba jednotlivé příčiny rozvodu hledat ve vztahu mezi partnery, v jejich soužití, v jejich rodinném životě, v jejichž osobnostních rysech, v jejich osobní zralosti a v konfliktních situacích, kterým se žádné partnerské ani manželské soužití v průběhu svého vývoje nevyhne.

Pokud se rozpadá mladé a bezdětné manželství, nevidím v tom osobně až tak zásadní problém, jelikož lze tuto situaci přirovnat ke klasickému rozchodu partnerů. V podstatě tímto rozvodem nikdo zvláště netrpí, zejména pokud se na něm partneři předem a rozumně dohodnou a hledají v něm východisko ze situace, kterou v manželství nepředpokládali a která vyvstala např. špatnou volbou partnera.

Zásadnější problém lze vidět v případě rozvodu manželství, ve kterém se narodily děti. Děti totiž dle mého názoru trpí rozvodem nejvíce. Těžko nesou manželské hádky, kterým mnohdy nerozumí a které se dotýkají rovněž jejich psychiky a emocí. Dále je mrzí odchod jednoho z rodičů, zejména otce, ze společné domácnosti. Mnohdy jsou to právě děti, které rodiče používají jako zbraň nebo obranný štít ve svém boji s partnerem či již bývalým partnerem. Situace, která nastává v době po rozvodu, není také pro děti zrovna příjemnou a jednoduchou. Dítě začne najednou vyrůstat v neúplné rodině a chybí mu vzor jednoho z rodičů, tolik potřebný pro jeho další vyrovnaný osobnostní vývoj. Ze své rodiny si dítě přednáší vzory také do svého budoucího života, takže je zde třeba konstatovat, že s velkou pravděpodobností se v dospělosti bude rovněž potýkat s rozvodovou situací.⁶¹

Na druhé straně může být rozvod v určitých situacích pro člověka vysvobozením, zejména v případech domácího násilí, alkoholismu či jiné závislosti či psychické poruchy partnera. O těchto situacích a mnohdy nezdárných koncích se můžeme dozvědět nejen z médií, ale také z okruhu svých známých, spolupracovníků či obyvatel ulice, vesnice či města.

⁶¹ SOBOTKOVÁ, I. *Psychologie rodiny*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-559-8.

5.1.2 Rozvod jako proces

Až na výjimky je rozvod výsledkem dlouhodobého rozhodování. Zároveň se jedná o proces, který se skládá z několika fází. Pro první fázi – tzv. období ambivalence – jsou charakteristické známky krize vztahu. Možnost rozvodu tzv. visí ve vzduchu. Tato fáze je pro oba partnery dobou bilancování a prověřování své motivace ve vztahu dále pokračovat. Pro další fázi procesu je charakteristický tzv. vlastní rozvod. V této fázi se minimálně jeden z partnerů rozhodl pro rozvod a podal žádost o něj k soudu. Pro soudním procesem jsou řešeny zejména majetkové úpravy a úpravy poměrů nezletilých dětí. Samotný soudní proces je velmi stresující a emočně vypjatý, zejména pro toho z partnerů, který si rozvod nepřál. V poslední fázi rozvodového procesu, která nastává po samotném rozvodu, dochází ke smíření se s nastalou situací, s formováním nového života, s vyrovnáváním se s pocitem osamění. Tato fáze může být velmi dlouhá, trvat může i několik let. Rozvádějící člověk se zde propracovává několika stádii psychické reakce na rozvod – od beznaděje, zoufalství, pocitů bezmoci, vzteku, výčitek z vlastního selhání, úvah o tom, co by bylo, kdyby to udělal jinak, přes pochybnosti o vlastní hodnotě, apatii, omezení společenských kontaktů až do stavu adaptace, kdy se s rozvodem smíří a je schopný navázat nový vztah.⁶²

5.1.3 Typy rozvodů

V praxi se můžeme setkat s několika typy rozvodů podle toho, z jakých důvodů k rozvodu dochází. Jedná se především o opuštění partnera, aniž byla navázána silnější vazba, rozvod vlivem vyústění prvních krizí spojených s nároky rodinného života a péče o dítě (k těmto krizím dochází v období 2 – 14 let po svatbě).⁶³ „Podstatnou část rozvodů v první vlně krizí lze považovat za vyústění protahovaných prvních manželských krizí.“⁶⁴ Dalším typem rozvodů je rozvod z důvodu odmítnutí partnera, protože se u něj

⁶² ŠMOLKA, P., MACH, J. *Manželská a rodinná trápení z pohledu právníka a psychologa*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-8-7367-448-9.

⁶³ Kol. autorů. *Rodiče, děti a jejich problémy*. Praha: Sdružení Linka bezpečí, 2011.

⁶⁴ MATOUŠEK, O. & KOLÁČKOVÁ, J. & KODYMOVÁ, P. *Sociální práce v praxi. Specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-002-X.. s. 61-62

projevily předtím málo zřetelné povahové rysy a rozvod, ke kterému dochází z důvodu vyčerpání vztahu.

5.2 Vliv rozvodu na rodinu a vývoj a výchovu dětí

Velmi náročnou situací je rozvod rodičů také pro dítě. Větší dítě často prožívá pocit viny za rozvod. Téměř nikdy se nepodaří, aby bylo dítě uchráněno rozvodovým tahanicím a konfliktům. Dítě se ocitá v konfliktu loajalit vůči nejdůležitějším osobám svého života. Navíc si dítě neumí v plném rozsahu uvědomit, o co rozvodem přišlo a trpí odchodem jednoho z rodičů (nejčastěji otce) z domova. Zejména u chlapců je nepřítomnost otce v rodině, způsobená rozvodem či rozchodem, závažná a přináší s sebou vyšší riziko toho, že v budoucnu dítě překročí zákon.⁶⁵

„Pro děti obou pohlaví obecně platí, že ve srovnání s dětmi vyrůstajícími v rodinách s oběma rodiči mají v průměru více poruch chování, více příznaků psychického stresu, horší výsledky ve škole, nižší sebevědomí a víc obtíží ve společenském přizpůsobení.“⁶⁶

Z několika provedených průzkumů byl zjištěno, že nehorší bezprostřední následky má rozvod u dětí, které byly jedním z rodičů aktivně popouzeny proti druhému rodiči, a u dětí, které byly očitými svědky agresivity jednoho rodiče proti druhému.

Varianty postavení dítěte v průběhu rozvodu a po rozvodu:

- a) dítě je oběma rodiči informováno o rozvodu a ujištěno, že kontakty s oběma rodiči bude v budoucnu zachován. Rodiče se např. domluví na střídavé péči, udržují pravidelný kontakt s dítětem a nezatahují jej do svého rozvodového traumatu,
- b) dítě je využíváno jako nástroj pomsty jednoho rodiče proti druhému.
- c) dítě je stéblem poslední naděje (rodič, který se nemůže s rozvodem smířit, využívá každé příležitosti, jak prostřednictvím dítěte, kontaktovat svého bývalého partnera – záminkou mohou být např. špatné známky ve škole, cigarety nalezené u dítěte apod.),

⁶⁵ SOBOTKOVÁ, I. *Psychologie rodiny*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-559-8.

⁶⁶ MATOUŠEK, O. & KOLÁČKOVÁ, J. & KODYMOVÁ, P. *Sociální práce v praxi. Specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-002-X.. s. 66

- d) dítě má roli prostředníka (bývalí manželé spolu nekomunikují a vyřizují si zprávy prostřednictvím dítěte),
- e) dítě se stává náhradním partnerem – rodič, který s dítětem žije, mu svěruje všechny své stesky, konzultuje s ním všechna svá rozhodnutí,
- f) dítě je zanedbáváno – rodiče jsou tak zaneprázdnění svými problémy, že se přestávají o dítě zajímat a starat.⁶⁷

⁶⁷ MATOUŠEK, O. & KOLÁČKOVÁ, J. & KODYMOVÁ, P. *Sociální práce v praxi. Specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-002-X.. s. 66-67

6 MANŽELSKÉ A PARTNERSKÉ PORADENSTVÍ

*„Ten, kdo pracuje s lidmi v rozvodu, musí být připraven na to, že většina klientů budou lidé, kteří si rozvod přejí méně než jejich partner. Přimět nezávislejšího z partnerů ke spolupráci je obtížné, v mnoha případech nemožné. Klient vyhledávající pomoc má potřebu nacházet spojence v každém, kdo by případně byl jako spojenec využitelný. Přirozenými a hlavními spojenci bývají členové původní rodiny klienta. Pomáhající pracovník je často viděn jako spojenec nadějný, protože disponuje určitou profesionální zkušeností. Zásadní je, aby pracovník uměl svou roli vůči oběma rozvádějícím se partnerům definovat jako neutrální“.*⁶⁸

Nejvhodnější strategií, kterou může sociální pracovník svým klientům v době rozvodu či po rozvodu nabídnout je krizová intervence, při níž by mělo být klientovi umožněna ventilace jeho emocí. Schopnost klienta vnímat zpětnou vazbu je totiž silně omezená. Sociální pracovník by neměl se svým klientem rozebírat souvislosti aktuálního stavu sahající hluboko do minulosti a k případným klientovým plánům by se měl stavět velmi opatrně, neboť klient není v této době schopen reálně posuzovat svou situaci. Klientovi by neměla být potvrzována ani jeho představa o tom, že bývalý partner je jediným viníkem rozpadu jejich manželství.

Nechuť ke komunikaci s bývalým partnerem je možné respektovat jen u těch klientů, kteří nemusejí koordinovat své kontakty s dětmi. V opačném případě je třeba podporovat komunikaci s partnerem, odblokovat negativa tohoto komunikačního vztahu a snažit se o to, aby byli časem partneři schopni komunikovat alespoň na úrovni společenského styku.⁶⁹

Dále je v rámci práce sociálního pracovníka třeba pomoci klientovi navázat kontakty s přáteli či známými, které mohou být vlivem rozvodu zpřetrhány. Některé přátelské vztahy rozvod poškodí nenapravitelně, jiné se podaří udržet. Také kontakty s rodiči bývalého partnera mohou být problémovými, i když paradoxně je schopno mnoho lidí po rozvodu s partnerovými rodiči vyjít.

⁶⁸ MATOUŠEK, O. & KOLÁČKOVÁ, J. & KODYMOVÁ, P. *Sociální práce v praxi. Specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-002-X.. s. 68

⁶⁹Tamtéž., s. 69

Sociální služby poskytované rodinám se rozlišují zejména podle délky trvání těchto služeb, podle prostředí, v němž jsou poskytovány, podle užití metody práce s rodinou a někdy také podle toho, co dalo podnět pro práci s rodinou – např. ohrožení dítěte či rozvodová situace.

Mezi základní rodinám poskytované služby patří:

- **krizové služby** – jsou poskytovány zejména v situaci ohrožení dítěte nebo dospělého. Jde o služby krátkodobé, vyžadující rychlé a kvalitní hodnocení rodinné situace profesionálem a o rychlou a efektivní pomoc.
- **poradenské služby** – jedná se o krátkodobé služby, poskytované ve specializovaných institucích. Tato pomoc má podobu několika krátkých schůzek.
- **vzdělávací programy** – tyto služby jsou poskytovány dlouhodobě. Jejich cíl je formulován obecně – např. jako podpora rodičů v rodičovské roli, udržování kvalitních vztahů apod.
- **terapeutické služby** – mohou být poskytovány jak jednotlivcům, tak celým rodinám. Profesionální terapie rodiny by měla být podložena smlouvou, ve které je mimo jiné stanoven cíl terapie. Po skončení terapie je sepsána zpráva o průběhu terapie.
- **preventivní programy** – jedná se o dlouhodobé programy, jejichž cílovou skupinou jsou vznikající rodiny, v nichž je vysoká pravděpodobnost vážných obtíží či rodiny s hendikepovaným dítětem, jehož výchova bude vyžadovat značnou péči.⁷⁰

Cílem krizové intervence v rodině je pomoc rodině vyrovnat se s přechodnou ztrátou své rovnováhy, která je pro krizi typická. Je zřejmé, že krizi v rodině lze zmírnit a to zejména tehdy, pokud je rodina ochotna s krizovým interventem spolupracovat.

⁷⁰ MATOUŠEK, O. *Metody a řízení sociální práce*. Praha: Portál, 2007. 380 s. ISBN 978-80-7367-502-8.s.195-198

PRAKTICKÁ ČÁST

7 VÝZKUM

7.1 Popis výzkumu

Jedná se o kvantitativní výzkum. Jako metoda sběru dat byl zvolen dotazník a to z toho důvodu, že umožňuje získání velkého množství dat od velkého počtu respondentů.

Výzkumu se účastnilo celkem 125 respondentů.

Data získaná z dotazníků jsou v práci interpretována formou tabulek a grafů. Výsledky výzkumu slouží k potvrzení nebo vyvrácení hypotéz.

Cílem výzkumu je zjistit názor veřejnosti na současnou hodnotu manželství. Dalším cílem výzkumu je zjistit, jakou hodnotu má v dnešní době manželství a jaké jsou rozdíly v nahlížení na manželství a jeho hodnotu mezi lidmi žijícími na venkově a ve městě, mezi mladšími a staršími lidmi a zároveň zjistit jak hodnotí manželství či partnerství lidé s odlišným vzděláním.

7.2 Hypotézy

Hypotéza č. 1 Lze předpokládat, že lidé žijící na venkově budou nahlížet na manželství tradičněji, budou manželství preferovat a klást mu větší hodnotu.

Hypotéza č. 2 Lze předpokládat, že mladí lidé z města budou dávat více přednost single nebo nesezdanému soužití partnerů.

Hypotéza č. 3 Lze předpokládat, že rozvedení lidé nedávají institutu manželství velkou hodnotu.

Hypotéza č. 4 Lze předpokládat, že mladí lidé budou volit dobu případného sňatku ve věku nad 30 let.

Hypotéza č. 5 Lze předpokládat, že svobodní lidé z venkova budou chtít uzavřít manželství ve více případech, než svobodní lidé z města.

Hypotéza č. 6 Lze předpokládat, že svobodní lidé z venkova budou chtít uzavřít manželství ve více případech, než svobodní lidé z města.

Hypotéza č. 7 Lze předpokládat, že lidé s vyšším vzděláním (střední škola, vyšší odborná škola a vysoká škola) budou preferovat vstup do manželství v pozdějším věku.

Hypotéza č. 8 Lze předpokládat, že lidé s vyšším vzděláním hodnotí pozitivně „single“ nebo partnerské soužití.

Hypotéza č. 9 Lze předpokládat, že vzdělanější lidé budou pro udržení svého manželství využívat možnosti porady s odborníky, např. manželské poradny, kouč, apod.

7.3 Interpretace získaných dat

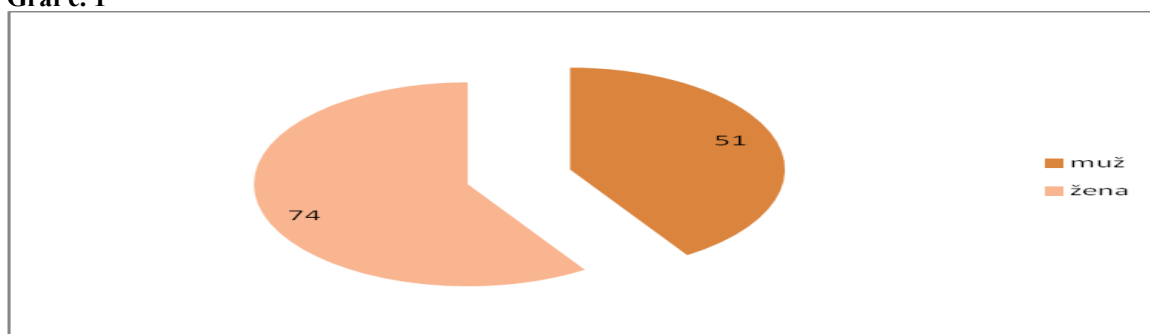
Pohlaví

Tabulka č. 1

	Absolutní četnost	Relativní četnost v %
muž	51	
žena	74	

Zdroj: Vlastní zpracování

Graf č. 1

Zdroj: vlastní zpracování

Výzkumu se účastnilo 74 žen a 51 mužů.

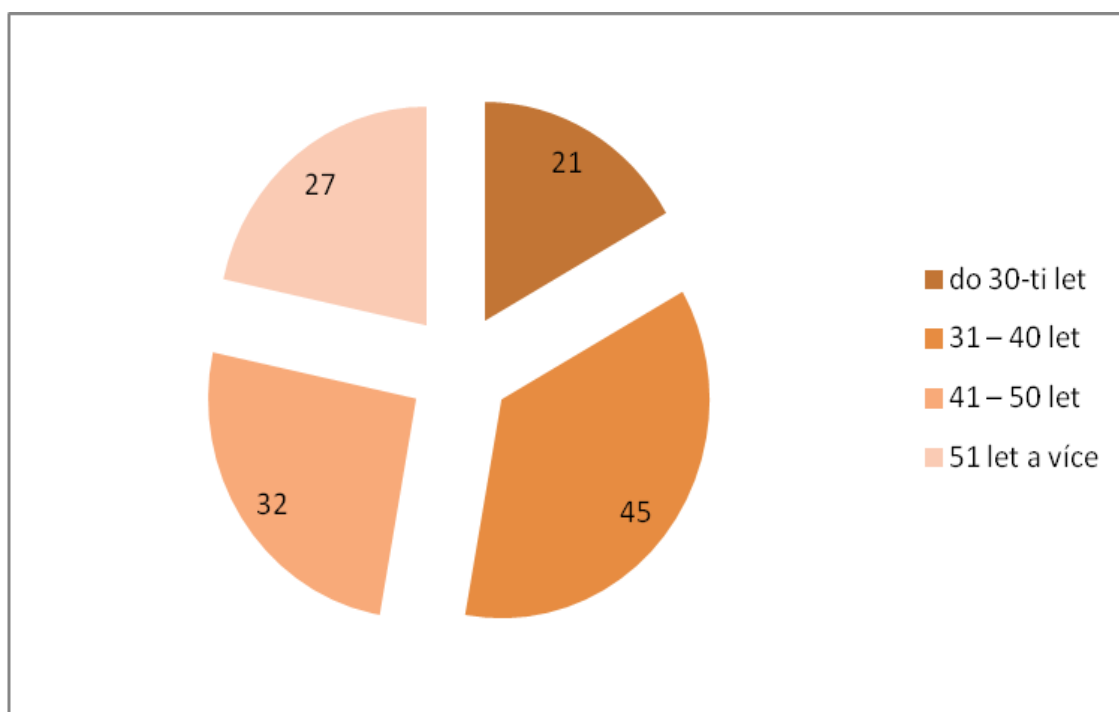
Věk

Tabulka č. 2

	Absolutní četnost	Relativní četnost v %
do 30-ti let	21	16,8
31 – 40 let	45	36
41 – 50 let	32	25,6
51 let a více	27	21,6

Zdroj: Vlastní zpracování

Graf č. 2

Zdroj: vlastní zpracování

21 osob (16,8%) bylo ve věku do 30-ti let, 45 osob (36%) bylo ve věku 31-40 let. Dalších 32 osob (25,6%) uvedlo rozmezí věku 41-50 let a 27 respondentů uvedlo věk nad 51 let.

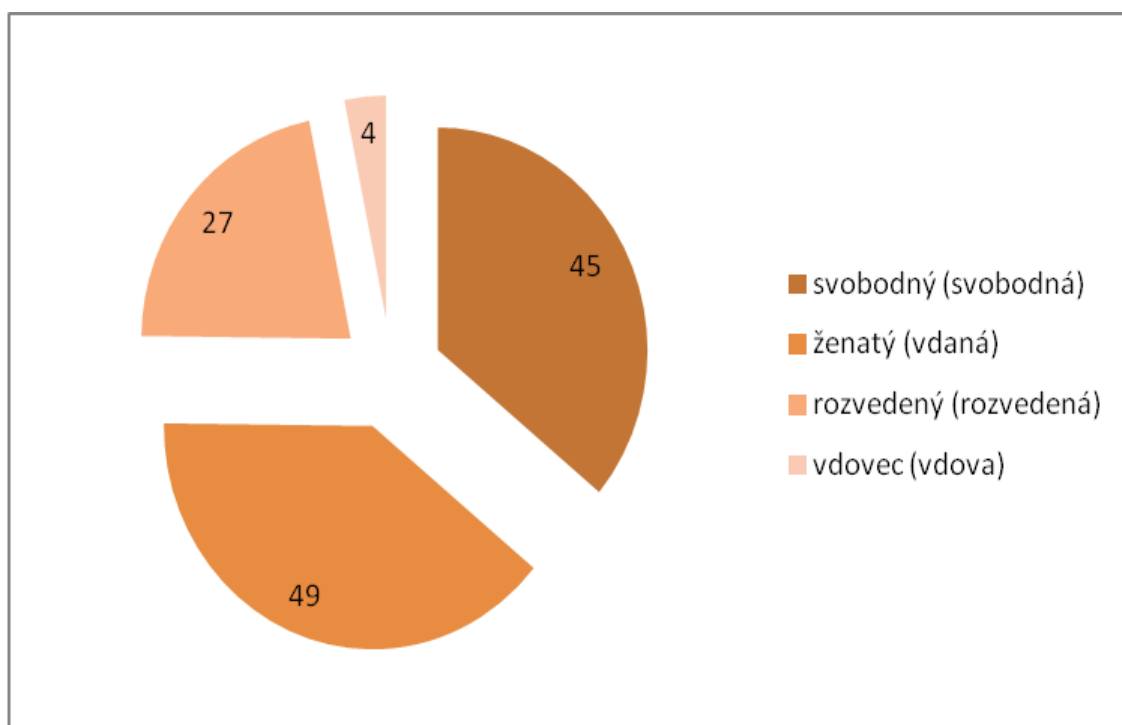
Rodinný stav

Tabulka č. 3

	Absolutní četnost	Relativní četnost v %
svobodný (svobodná)	45	36
ženatý (vdaná)	49	39,2
rozvedený (rozvedená)	27	21,6
vdovec (vdova)	4	3,2

Zdroj: Vlastní zpracování

Graf č. 3

Zdroj: vlastní zpracování

Jako rodinný stav uvedlo 45 osob (36%), že jsou svobodní. Ženatých nebo vdaných je 49 respondentů (39,2%). 27 osob (21,6%) uvedlo, že jsou rozvedeni a 4 osoby (3 muži a 1 žena) jsou vdovci.

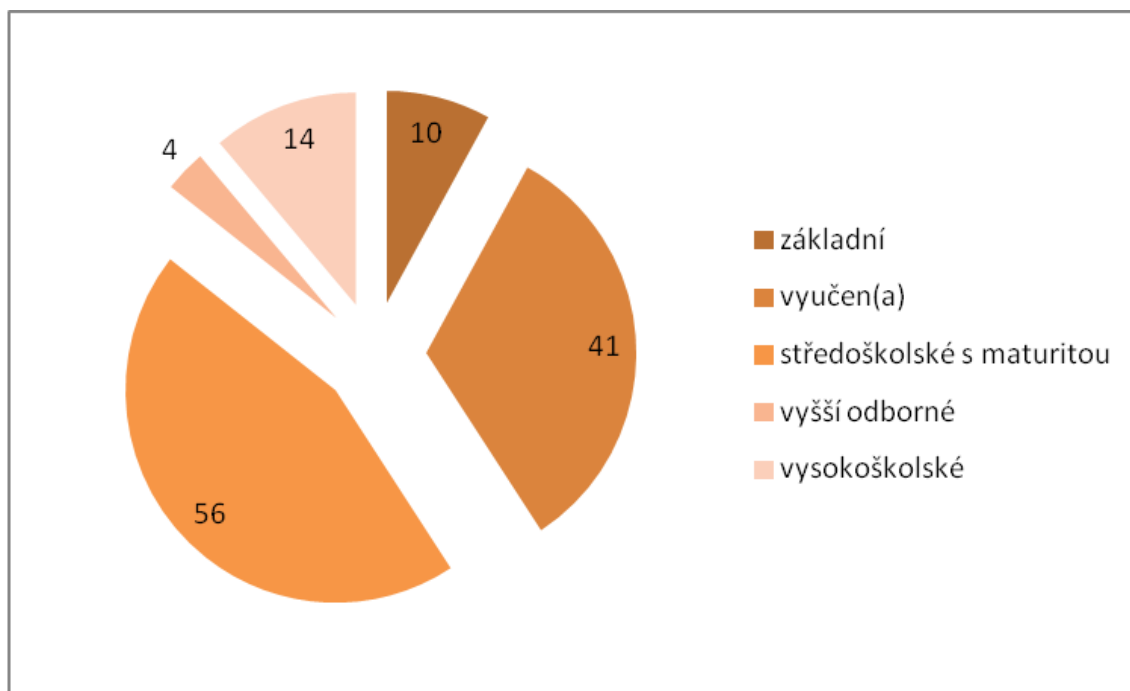
Vzdělání

Tabulka č. 4

	Absolutní četnost	Relativní četnost v %
základní	10	8
vyučen(a)	41	32,8
středoškolské s maturitou	56	44,8
vyšší odborné	4	3,2
vysokoškolské	14	11,2

Zdroj: Vlastní zpracování

Graf č. 4

Zdroj: vlastní zpracování

Vzdělání nejvíce respondentů (44,8%) je středoškolské s maturitou. Vyučených je 41 oslovených (32,8%). Základní vzdělání uvedlo 10 osob (8%), vyšší odborné vzdělání 4 osoby (3,2%) a vysokoškolsky vzděláno je 14 respondentů (11,2%).

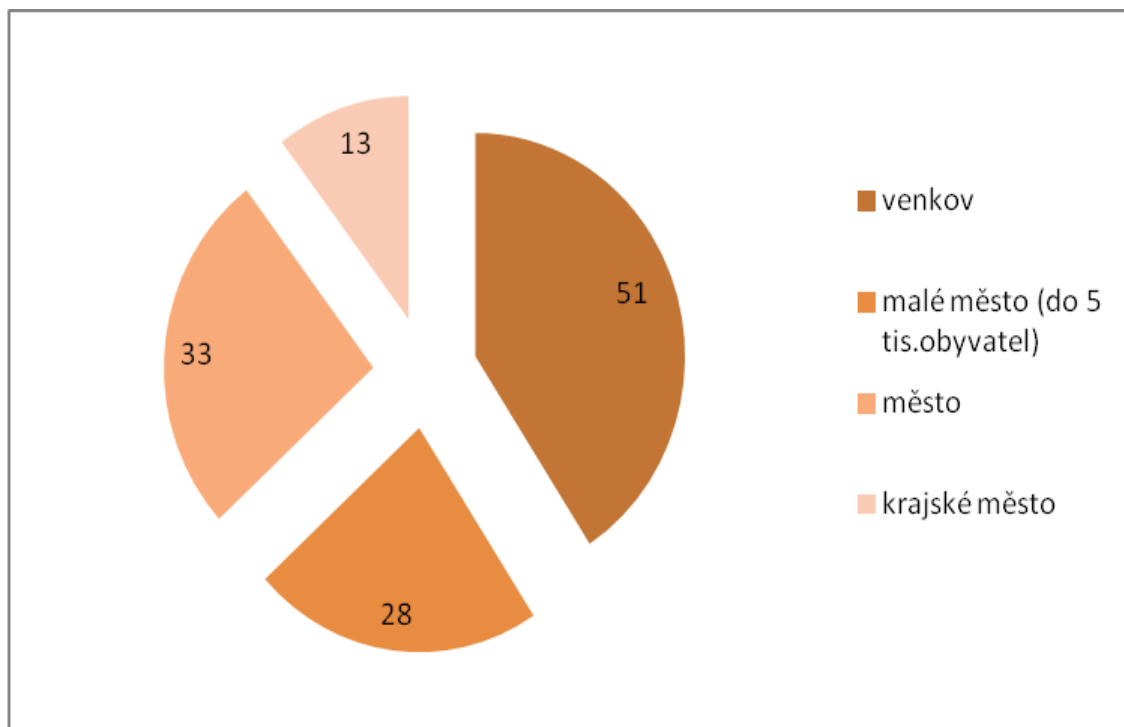
Bydliště

Tabulka č. 5

	Absolutní četnost	Relativní četnost v %
venkov	51	40,8
malé město (do 5 tis.obyvatel)	28	22,4
město	33	26,4
krajské město	13	10,4

Zdroj: Vlastní zpracování

Graf č. 5

Zdroj: vlastní zpracování

Z celkového počtu respondentů bydlí na venkově 51 osob (40,8%). V malém městě do 5 tis. obyvatel žije 28 respondentů (22,4%). Ve městě žije 33 osob (26,4%) a v krajském městě 13 osob (10,4%).

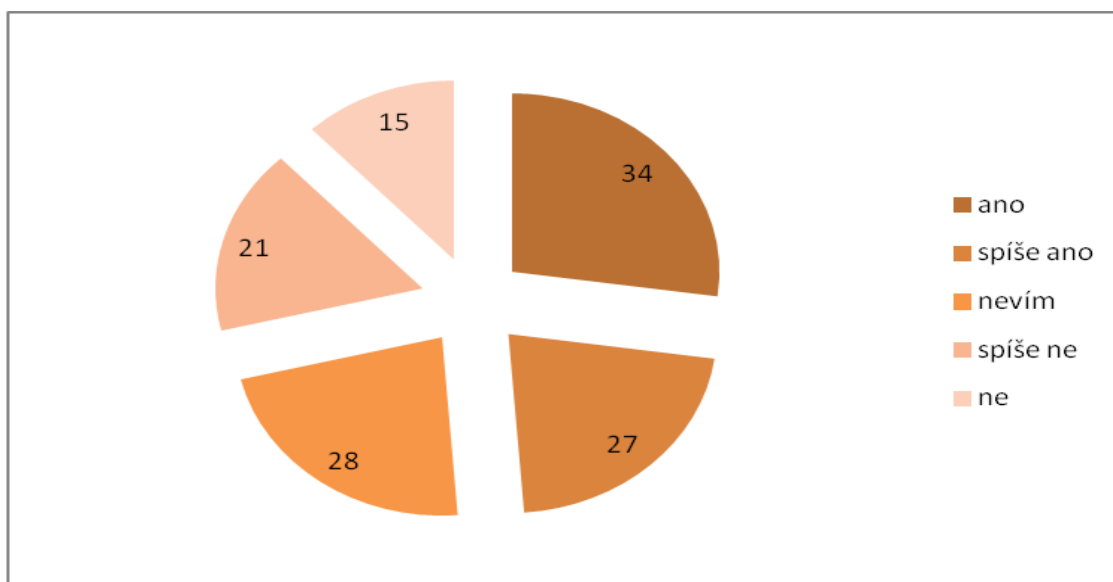
1. Představuje manželství jednu z hodnot vašeho hodnotového systému?

Tabulka č. 6

	Absolutní četnost	Relativní četnost v %
ano	34	27,2
spíše ano	27	21,6
nevím	28	22,4
spíše ne	21	16,8
ne	15	12

Zdroj: Vlastní zpracování

Graf č. 6

Zdroj: vlastní zpracování

Manželství je jednou z hodnot hodnotového systému u 48,8% respondentů. Dalších 28 osob (22,4%) uvedlo, že neví a ostatních 36 osob (28,8%) se domnívá či spíše domnívá, že manželství jako hodnota v jejich hodnotovém systému není. Takto se vyjadřovali spíše mladí lidé z města nebo rozvedení muži.

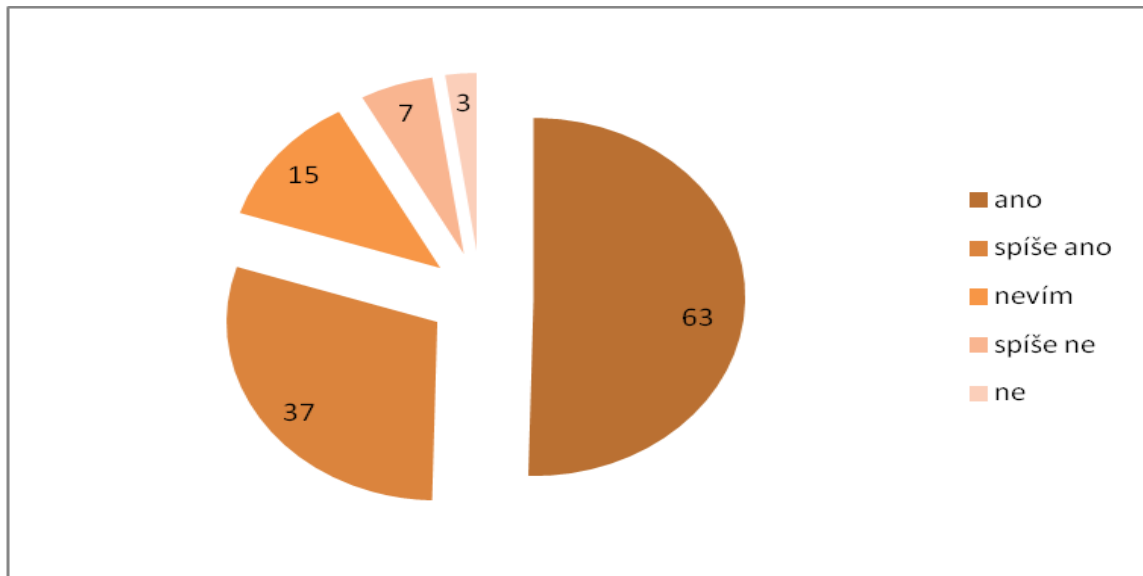
2. Myslíte si, že v současné době je manželství přikládána nižší hodnota než v době minulé?

Tabulka č. 7

	Absolutní četnost	Relativní četnost v %
ano	63	50,4
spíše ano	37	29,6
nevím	15	12
spíše ne	7	5,6
ne	3	2,4

Zdroj: Vlastní zpracování

Graf č. 7

Zdroj: vlastní zpracování

Většina respondentů (80%) je přesvědčena či spíše přesvědčena o tom, že manželství je přikládána nižší hodnota, než-li mu byla přikládána v době minulé. 15 respondentů (12%) uvedlo, že neví a ostatních 10 osob (8%) uvedlo, že si nemyslí či spíše nemyslí, že by mělo manželství nižší hodnotu než v minulosti.

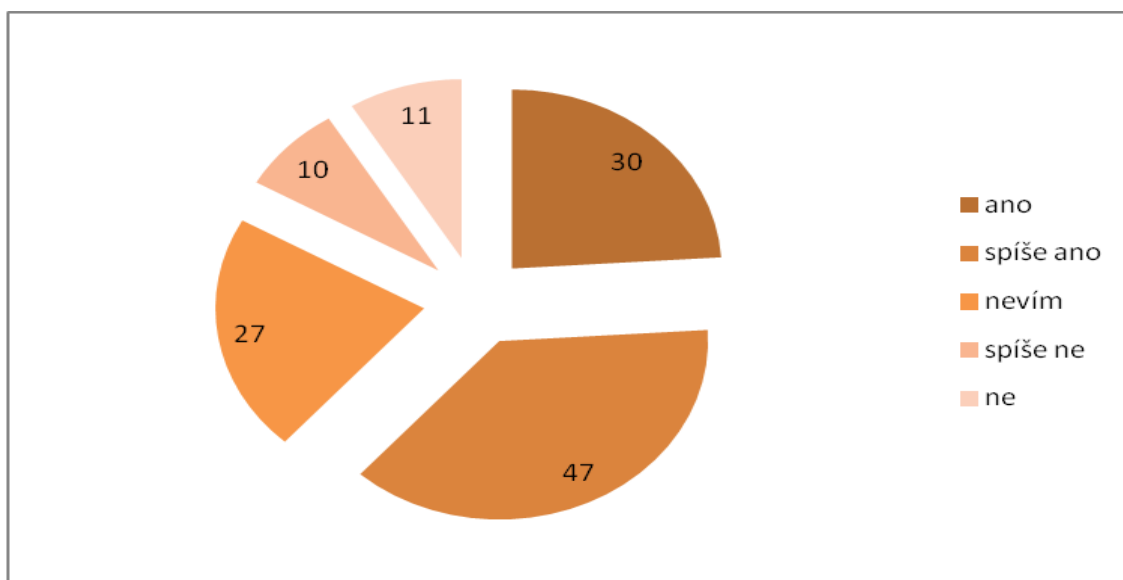
3. Myslíte si, že je pro lidi dobré uzavírat manželství?

Tabulka č. 8

	Absolutní četnost	Relativní četnost v %
ano	30	24
spíše ano	47	37,6
nevím	27	21,6
spíše ne	10	8
ne	11	8,8

Zdroj: Vlastní zpracování

Graf č. 8

Zdroj: vlastní zpracování

O tom, že je pro lidi dobré uzavírat manželství je přesvědčeno či spíše přesvědčeno 61,6% dotázaných. Jednalo se spíše o ženy všeho věku a muže především z venkova nebo z malého města. Dalších 27 osob (21,6%) neví, zda je dobré uzavírat manželství. Takto se vyjadřovali především mladí lidé ve věku do 30-ti let a rozvedení muži. Ostatních 21 osob (16,8%) uvedlo, že dle jejich názoru není či spíše není dobré uzavírat manželství.

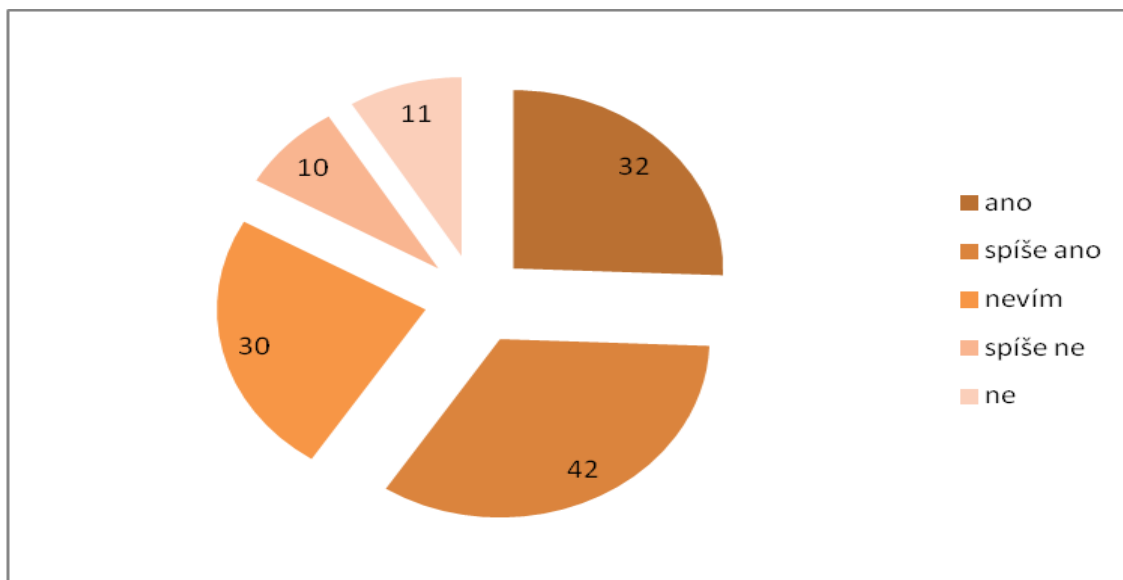
4. Myslíte si, že manželství patří k tradici naší společnosti a mělo by být uzavíráno?

Tabulka č. 9

	Absolutní četnost	Relativní četnost v %
ano	32	25,6
spíše ano	42	33,6
nevím	30	24
spíše ne	10	8
ne	11	8,8

Zdroj: Vlastní zpracování

Graf č. 9

Zdroj: vlastní zpracování

Manželství patří k tradici naší společnosti dle názoru 59,2% respondentů. Ti se vyjádřili také tak, že by manželství mělo být nebo spíše mělo být lidmi uzavíráno. 24% dotázaných uvedlo, že neví, zda je manželství tradicí naší společnosti a 16,8% respondentů se naopak nedomnívá či spíše nedomnívá, že by manželství patřilo k tradicím naší společnosti. Toto uváděli především mladí lidé do 30-ti let a muži.

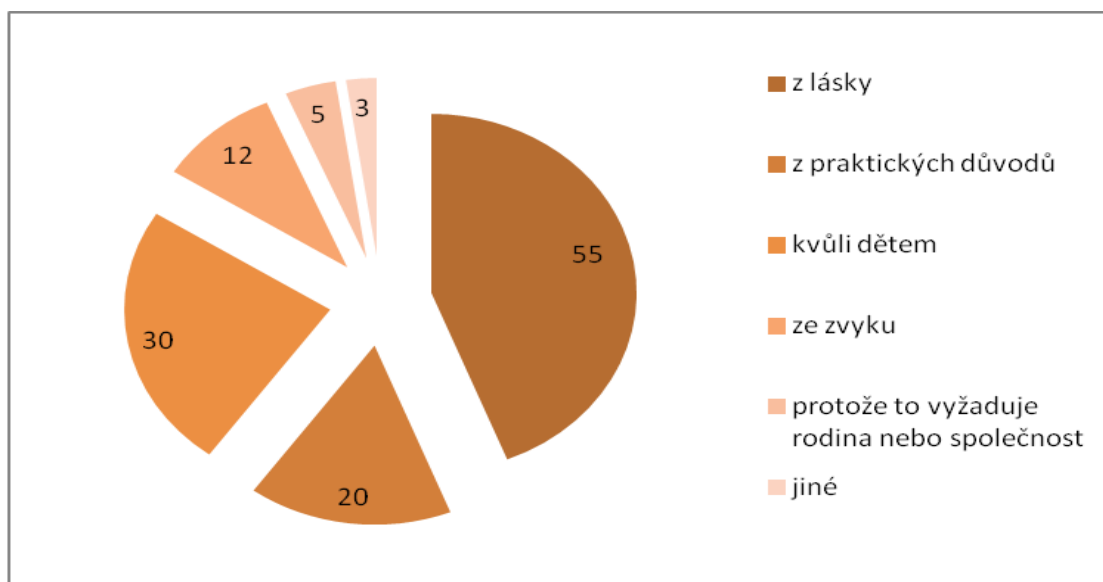
5. Proč dle Vašeho názoru lidé uzavírají manželství?

Tabulka č. 10

	Absolutní četnost	Relativní četnost v %
z lásky	55	44
z praktických důvodů	20	16
kvůli dětem	30	24
ze zvyku	12	9,6
protože to vyžaduje rodina nebo společnost	5	4
jiné	3	2,4

Zdroj: Vlastní zpracování

Graf č. 10

Zdroj: vlastní zpracování

Lidé uzavírají manželství dle názoru 44% dotázaných z lásky. Dalších 16% respondentů se domnívá, že lidé uzavírají manželství z praktických důvodů.

Vstup do manželství kvůli dětem uvedlo 24% respondentů. 9,6% dotázaných zastává názor, že lidé vstupují do manželství ze zvyku nebo proto, že to vyžaduje rodina či společnost, což uvedlo 5 osob (4%).

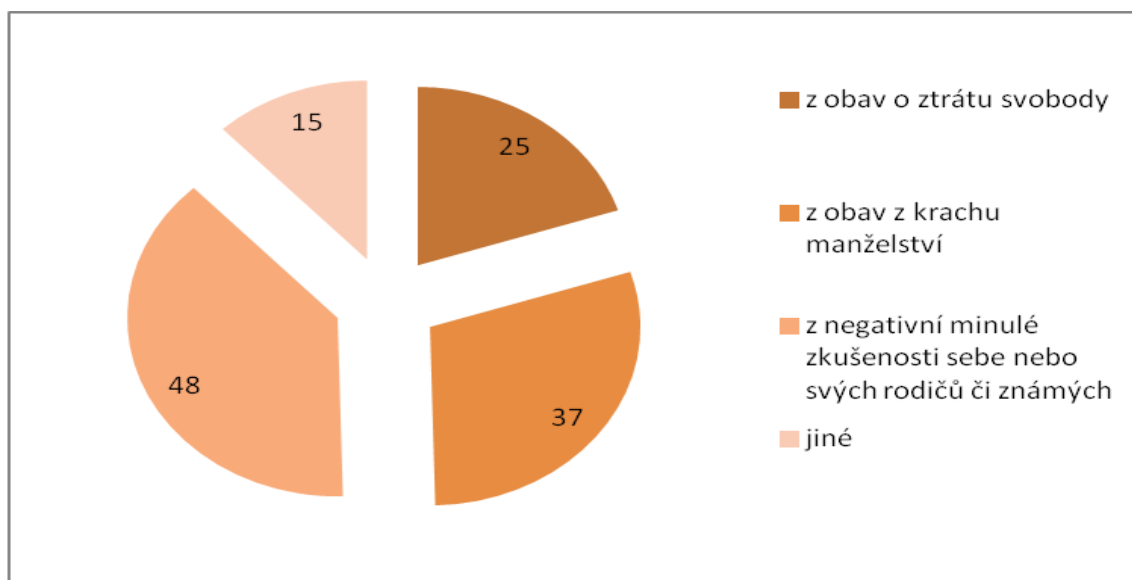
6. Proč dle Vašeho názoru lidé nechtějí uzavřít manželství?

Tabulka č. 11

	Absolutní četnost	Relativní četnost v %
z obav o ztrátu svobody	25	20
z obav z krachu manželství	37	29,6
z negativní minulé zkušenosti sebe nebo svých rodičů či známých	48	38,4
jiné	15	12

Zdroj: Vlastní zpracování

Graf č. 11

Zdroj: vlastní zpracování

Lidé nechtějí uzavírat manželství dle názoru 38,4% respondentů z důvodu jejich negativní minulé zkušenosti nebo negativní minulé zkušenosti svých rodičů, příbuzných či známých. Dále se 29,6% dotázaných domnívá, že lidé nevstupují do manželství z důvodu obav z možného krachu manželství. Dle názoru 20% respondentů lidé neuzavírají manželství proto, že se bojí ztráty svobody a 12% oslovených uvedlo jiný důvod, proč lidé nechtějí vstoupit do manželství.

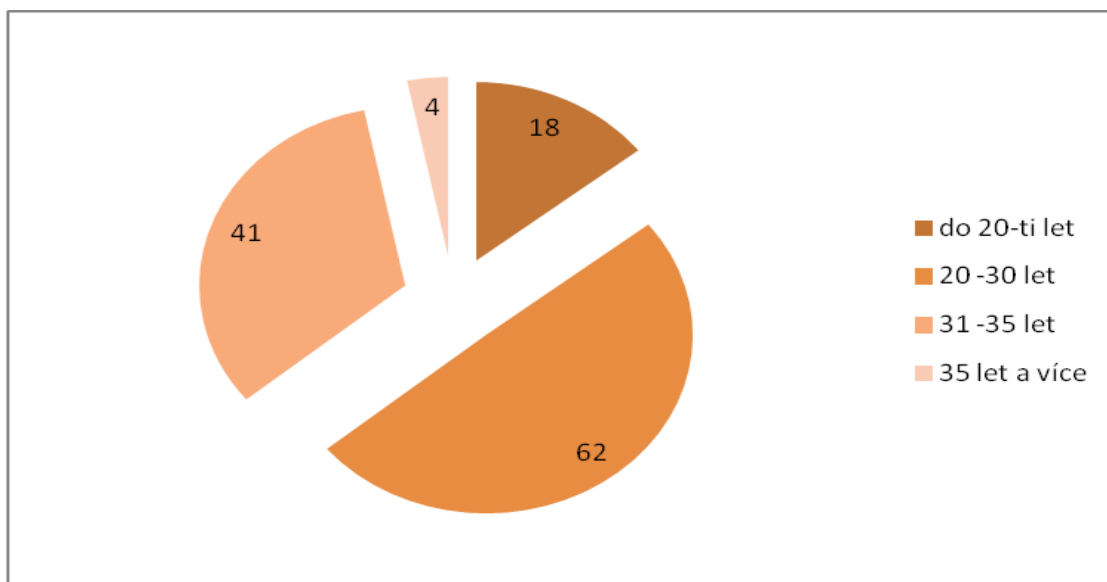
7. Jaká je pro vás ideální doba pro vstup do prvního manželství?

Tabulka č. 12

	Absolutní četnost	Relativní četnost v %
do 20-ti let	18	14,4
20 -30 let	62	49,6
31 -35 let	41	32,8
35 let a více	4	3,2

Zdroj: Vlastní zpracování

Graf č. 12

Zdroj: vlastní zpracování

Za ideální dobu pro vstup do prvního manželství považuje nejvíce respondentů (49,6%) věk od 20-ti do 30-ti let. Dalších 32,8% respondentů se domnívá, že ideálním věkem pro vstup do manželství je 31-35 let. 3,2% uvedli věk pro vstup do prvního manželství nad 35 let a naopak 18 osob (14,4%) se domnívá, že první manželství by mělo být uzavřeno do 20-ti let. Toto se domnívají spíše starší osoby nad 51 let nebo ženy a muži z venkova.

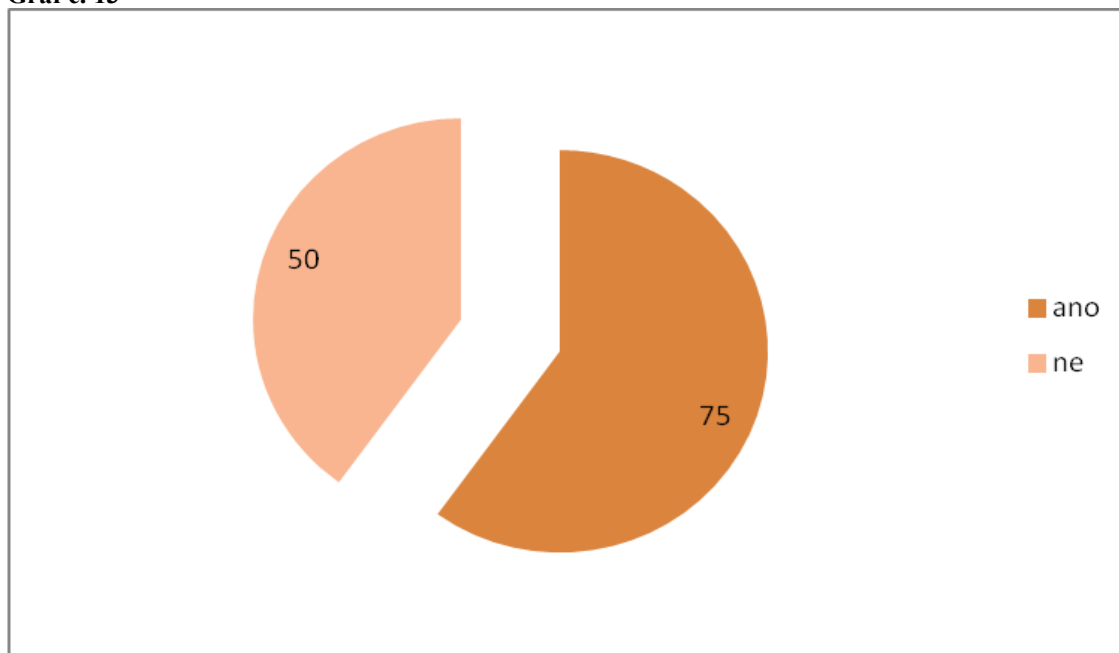
8. Myslíte si, že manželství v pozdějším věku (uzavírané ve věku nad 30 let) má své výhody? A pokud ano, jaké?

Tabulka č. 13

	Absolutní četnost	Relativní četnost v %
ano	75	60
ne	50	40

Zdroj: Vlastní zpracování

Graf č. 13

Zdroj: vlastní zpracování

Manželství uzavírané v pozdějším věku, tzn. nad 30 let má dle názoru většiny dotázaných (60%) své výhody. Naopak 40% respondentů se nedomnívá, že by manželství uzavírané v tomto věku mělo nějaké výhody.

Pokud jde o samotné výhody manželství uzavíraného ve věku nad 30 let, tak respondenti nejvíce uváděli, že lidé už ví, co chtějí, měli dostatek času na studium, svobodný život a kariéru. Dále bylo uvedeno, že se posunuje doba pro narození prvního dítěte, takže i z toho důvodu je manželství uzavíráno později. Lidé mají možnost cestovat a měli by si toto vše užít, než vstoupí do manželství.

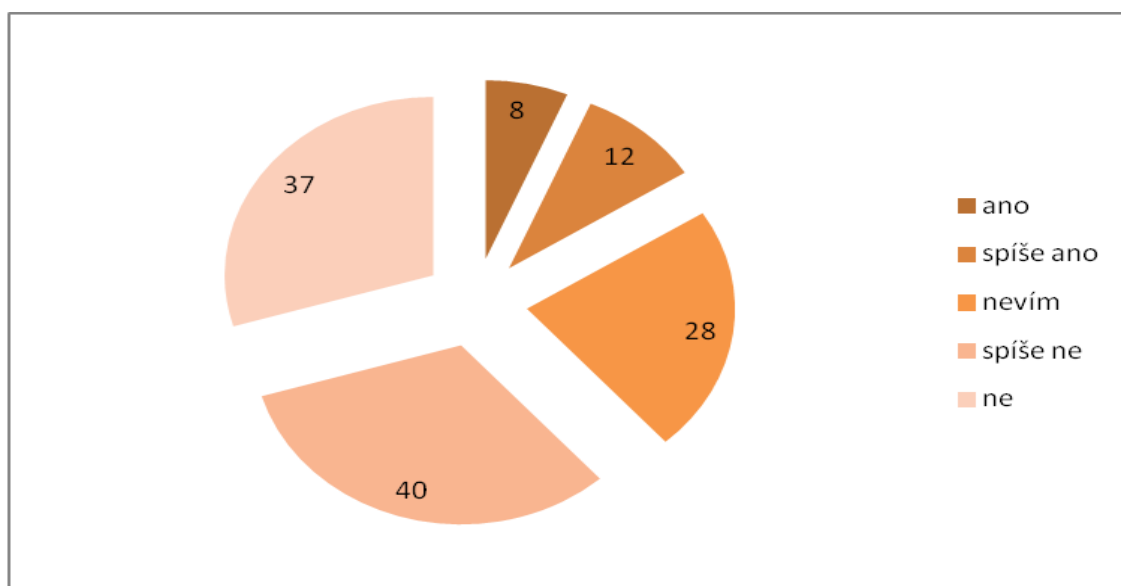
9. Myslíte si, že stát dostatečně podporuje mladé lidi k založení manželství a rodiny?

Tabulka č. 14

	Absolutní četnost	Relativní četnost v %
ano	8	6,4
spíše ano	12	9,6
nevím	28	22,4
spíše ne	40	32
ne	37	29,6

Zdroj: Vlastní zpracování

Graf č. 14

Zdroj: vlastní zpracování

Pokud jde o podporu státu věnovanou mladým lidem pro založení manželství a rodiny, tak většina dotázaných (61,6%) se domnívá či spíše domnívá, že stát nepodporuje mladé lidi dostatečně v tom, aby vstupovali do manželství a zakládali rodiny. 22 % respondentů uvedlo, že neví a opačný názor, tzn., že stát mladé lidi pro vstup do manželství a pro zakládání rodiny podporuje, vyjádřilo celkem 16% respondentů.

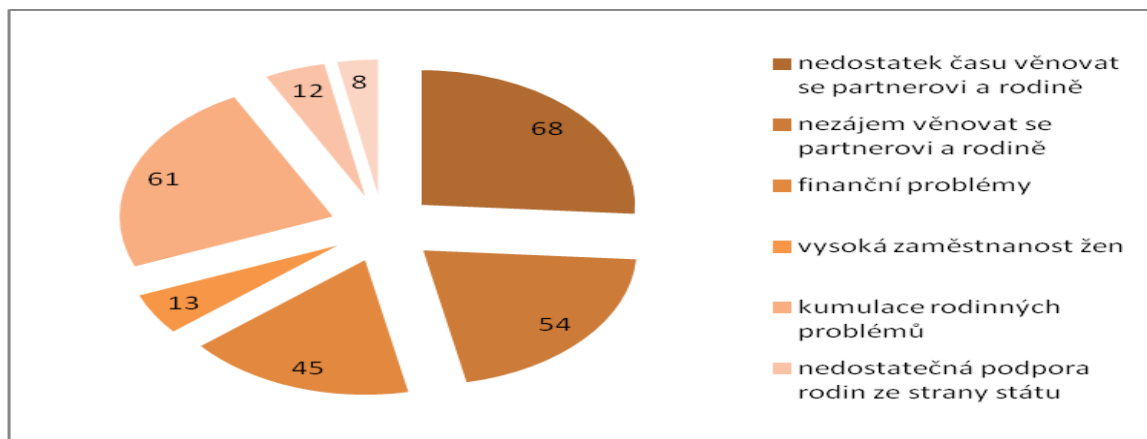
10. Proč se dle Vašeho názoru ocitá manželství a rodina v krizi?

Tabulka č. 15

	Absolutní četnost	Relativní četnost v %
nedostatek času věnovat se partnerovi a rodině	68	54,4
nezájem věnovat se partnerovi a rodině	54	43,2
finanční problémy	45	36
vysoká zaměstnanost žen	13	10,4
kumulace rodinných problémů	61	48,8
nedostatečná podpora rodin ze strany státu	12	9,6
jiné	8	6,4

Zdroj: Vlastní zpracování

Graf č. 15

Zdroj: vlastní zpracování

Manželství a rodina se ocitají v krizi dle názoru největšího počtu respondentů (54,4%) z důvodu nedostatku času věnovat se partnerovi a rodině. Dále uvedlo 48,8% oslovených, že důvodem krize rodiny je kumulace rodinných problémů nebo nezájem věnovat se partnerovi a rodině (43,2%). 36% respondentů uvedli jako důvod krize manželství a rodiny finanční problémy.

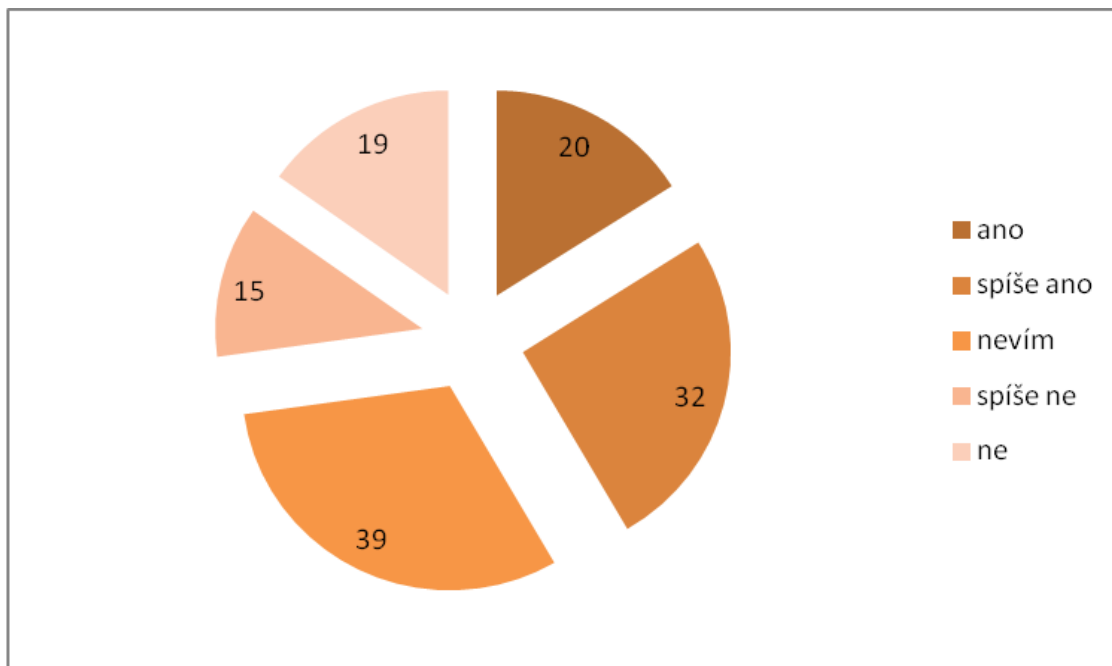
11. Myslíte si, že dostatečná odborná práce s rodinou nebo s manžely může zabránit rozvodům?

Tabulka č. 16

	Absolutní četnost	Relativní četnost v %
ano	20	16
spíše ano	32	25,6
nevím	39	31,2
spíše ne	15	12
ne	19	15,2

Zdroj: Vlastní zpracování

Graf č. 16

Zdroj: vlastní zpracování

O tom, že dostatečně odborná práce s rodinou by zabránila rozvodům je přesvědčeno 41,6% respondentů. Naopak si toto nemyslí 27,2% dotázaných a 31,2% respondentů uvedlo, že neví.

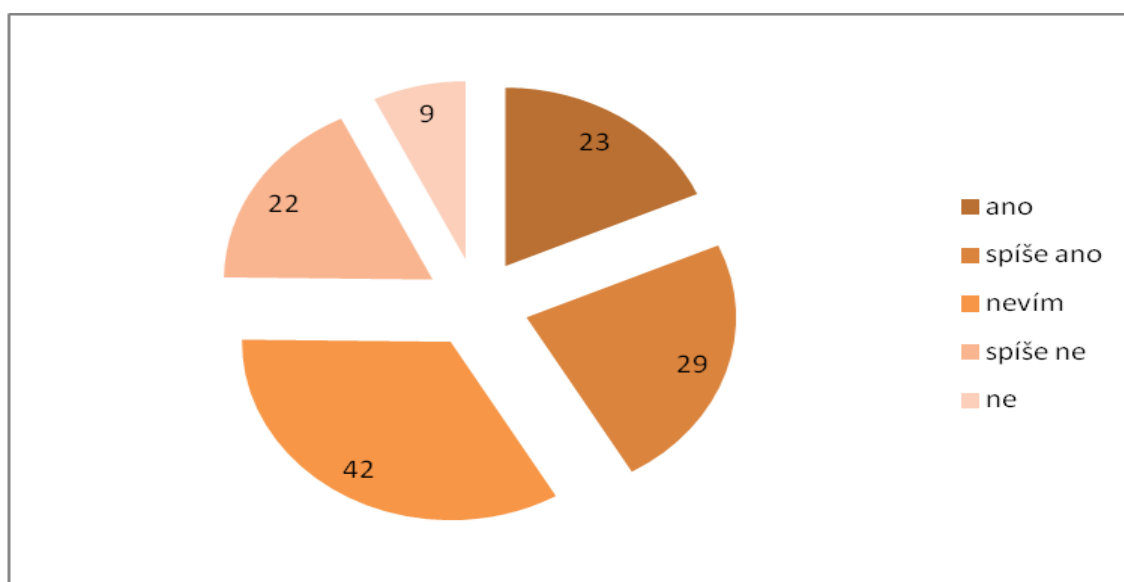
12. Využil(a) byste při problémech v manželství odbornou pomoc? (např. manželská poradna, kouč, apod.)

Tabulka č. 17

	Absolutní četnost	Relativní četnost v %
ano	23	18,4
spíše ano	29	23,2
nevím	42	33,6
spíše ne	22	17,6
ne	9	7,2

Zdroj: Vlastní zpracování

Graf č. 17

Zdroj: vlastní zpracování

Při problémech v manželství by nějakou odbornou pomoc využilo či spíše využilo 41,6% respondentů. Jednalo se především o respondenty se středoškolským vzděláním s maturitou, vyšším odborným vzděláním a vysokoškolským vzděláním. Dalších 33,6% respondentů uvedlo, že neví a spíše by manželské poradenství, kouče nebo jinou odbornou pomoc nevyužilo 24,8% respondentů. Především se jednalo o muže nebo ženy vyučené v oboru.

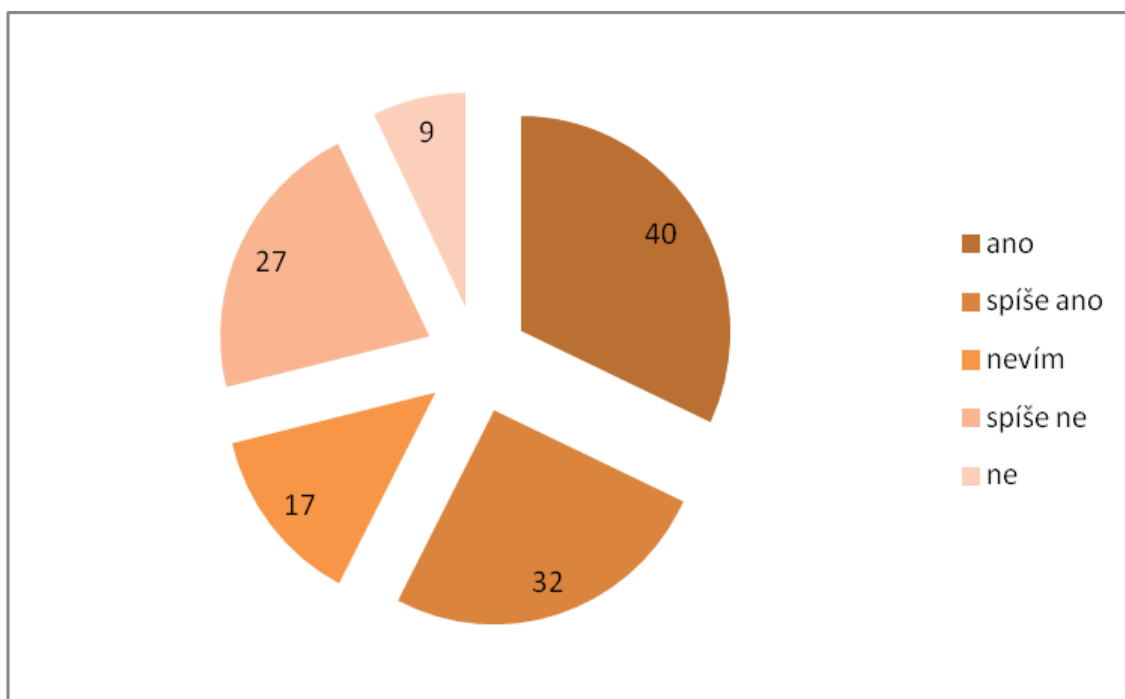
13. Myslíte si, že větší emancipace žen má vliv na to, kolik uzavíráno manželství?

Tabulka č. 18

	Absolutní četnost	Relativní četnost v %
ano	40	32
spíše ano	32	25,6
nevím	17	13,6
spíše ne	27	21,1
ne	9	7,2

Zdroj: Vlastní zpracování

Graf č. 18

Zdroj: vlastní zpracování

Emancipace má dle většiny respondentů vliv na to, kolik je uzavíráno manželství. Toto se domnívá celkem 57,6% respondentů, kteří uvedli variantu odpovědi „ano“ či „spíše ano“. Naopak si toto nemyslí 28,3% a 13,6% dotázaných uvedlo, že neví.

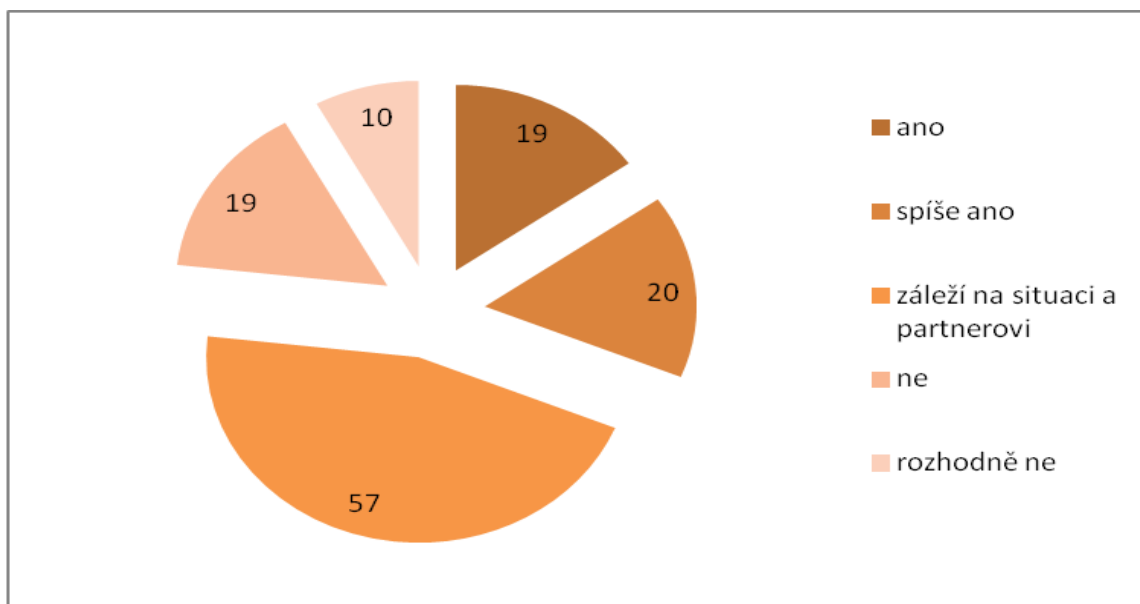
14. Pokud byste se rozvedli, vstoupil byste opětovně do další ho manželství?

Tabulka č. 19

	Absolutní četnost	Relativní četnost v %
ano	19	15,2
spíše ano	20	16
záleží na situaci a partnerovi	57	45,6
ne	19	15,2
rozhodně ne	10	8

Zdroj: Vlastní zpracování

Graf č. 19

Zdroj: vlastní zpracování

Nejvíce respondentů (45,6%) uvedlo, že pokud by se rozvedlo a měli by vstoupit znovu do manželství, tak by toto zvažovali dle situace a partnera. 22,2% respondentů se vyjádřilo, že by opakovaně do manželství nevstoupilo či spíše nevstoupilo a 31,2% respondentů naopak uvedlo, že by jim druhý či další vstup do manželství po rozvodu problém nedělal. Takto se vyjadřovaly především ženy žijící ve městě.

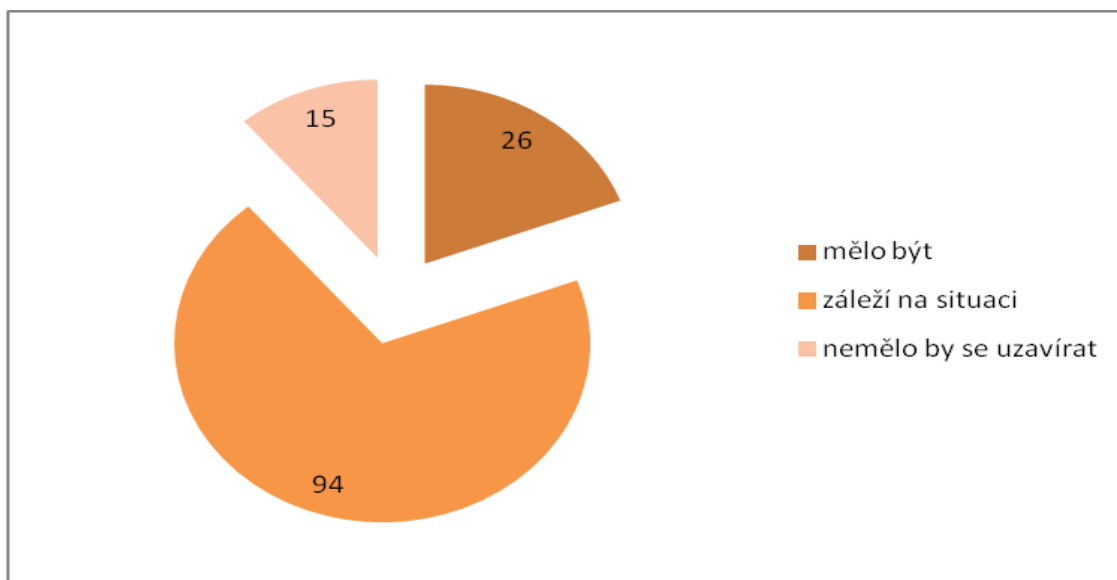
15. Manželství uzavírané především kvůli dětem by uzavřeno:

Tabulka č. 20

	Absolutní četnost	Relativní četnost v %
mělo být	26	20,8
záleží na situaci	94	75,2
nemělo by se uzavírat	15	12

Zdroj: Vlastní zpracování

Graf č. 20

Zdroj: vlastní zpracování

Co se týče manželství uzavíraného pouze kvůli dětem, tak 75,2% respondentů uvedlo, že v tomto případě vždy záleží na situaci. 12% respondentů uvedlo, že by se manželství pouze kvůli dětem uzavírat nemělo a naopak 20,8% respondentů nevidí problém v tom, když je manželství uzavřeno kvůli dětem. Jednalo se spíše o mladé lidi do 30-ti let, kteří volili tuto alternativu odpovědi.

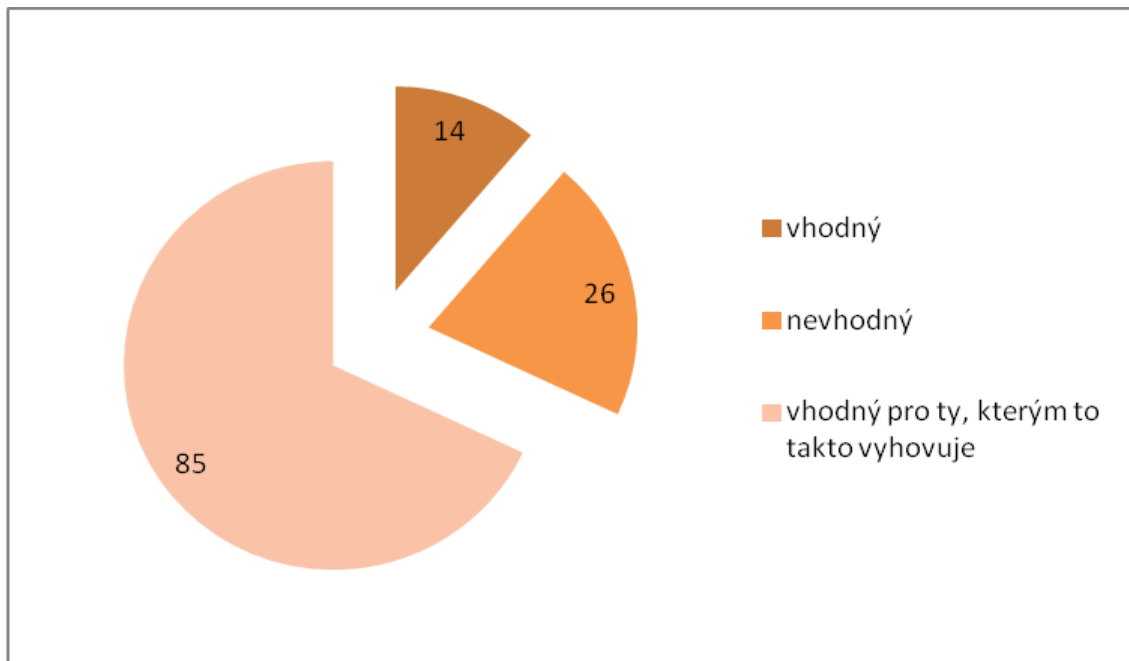
16. Současný trend „single“ hodnotíte jako:

Tabulka č. 21

	Absolutní četnost	Relativní četnost v %
vhodný	14	11,2
nevhodný	26	20,8
vhodný pro ty, kterým to takto vyhovuje	85	68

Zdroj: Vlastní zpracování

Graf č. 21

Zdroj: vlastní zpracování

Současný trend „single“ hodnotí většina dotázaných (68%) jako vhodný pro ty, kterým to takto vyhovuje. Být „single“ zhodnotilo 14 osob (11,2%) jako vhodný způsob žití a naopak 26 osob (20,8%) označuje tento styl života jako nevhodný.

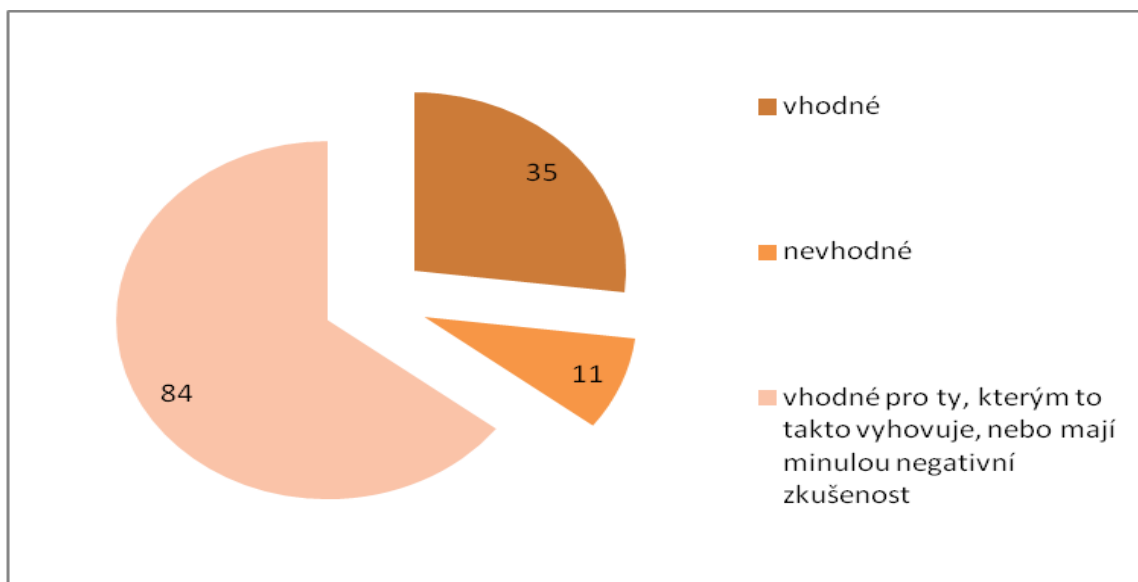
17. Nesezdané soužití partnerů hodnotíte jako:

Tabulka č. 22

	Absolutní četnost	Relativní četnost v %
vhodné	35	28
nevhodné	11	8,8
vhodné pro ty, kterým to takto vyhovuje, nebo mají minulou negativní zkušenost	84	63,2

Zdroj: Vlastní zpracování

Graf č. 22

Zdroj: vlastní zpracování

Nesezdané soužití partnerů hodnotí většina dotázaných (63,2%) jako vhodné pro ty, kterým to takto vyhovuje nebo pro ty, kdo mají minulou negativní zkušenost z předcházejícího manželství, z rodiny, ze které pocházejí, apod. Nesezdané soužití připadá nevhodné 11-ti respondentům (8,8%) a jako vhodné označilo tento svazek 28% dotázaných.

7.4 Analýza výsledků výzkumu

Výzkumu se účastnilo celkem 125 osob - 74 žen a 51 mužů.

Co se týče věku, tak 21 osob (16,8%) bylo ve věku do 30-ti let, 45 osob (36%) bylo ve věku 31-40 let. Dalších 32 osob (25,6%) uvedlo rozmezí věku 41-50 let a 27 respondentů uvedlo věk nad 51 let.

Jako rodinný stav uvedlo 45 osob (36%), že jsou svobodní. Ženatých nebo vdaných je 49 respondentů (39,2%). 27 osob (21,6%) uvedlo, že jsou rozvedeni a 4 osoby (3 muži a 1 žena) jsou vdovci.

Vzdělání nejvíce respondentů (44,8%) je středoškolské s maturitou. Vyučených je 41 oslovených (32,8%). Základní vzdělání uvedlo 10 osob (8%), vyšší odborné vzdělání 4 osoby (3,2%) a vysokoškolsky vzděláno je 14 respondentů (11,2%).

Z celkového počtu respondentů bydlí na venkově 51 osob (40,8%). V malém městě do 5 tis. obyvatel žije 28 respondentů (22,4%). Ve městě žije 33 osob (26,4%) a v krajském městě 13 osob (10,4%).

Testování hypotéz

Hypotéza č. 1 Lze předpokládat, že lidé žijící na venkově budou nahlížet na manželství tradičněji, budou manželství preferovat a klást mu větší hodnotu.

Tato hypotéza **byla potvrzena**. Respondenti, kteří uvedli jako bydliště venkov nebo malé město do 5 tis. Obyvatel nahlížejí na manželství (a to i v mladším věku nebo s vyšším vzděláním) tradičněji, kladou mu větší hodnotu a preferují vstup lidí do manželství.

Hypotéza č. 2 Lze předpokládat, že lidé ve věku nad 50 let budou manželství vnímat s nadhledem na základě svých životních zkušeností.

Tato hypotéza byla **potvrzena částečně**. Lidé ve věku nad 50 let, kteří se účastnili výzkumu této práce, se na manželství dívají pochopitelně na základě svých

životních zkušeností, ale porovnáním získaných dat nijak nevyplývá, že by manželství pro ně mělo jinou nebo menší hodnotu.

Hypotéza č. 3 Lze předpokládat, že mladí lidé z města budou dávat více přednost single nebo nesezdanému soužití partnerů.

Tato hypotéza **byla potvrzena**. Současný trend „single“ hodnotí většina dotázaných (68%) jako vhodný pro ty, kterým to takto vyhovuje. Takto se vyjadřovali především mladí lidé z města a lidé se středoškolským vzděláním. Být „single“ zhodnotilo 14 osob (11,2%) jako vhodný způsob žití a naopak 26 osob (20,8%) označuje tento styl života jako nevhodný.

Nesezdané soužití partnerů hodnotí většina dotázaných (63,2%) jako vhodné pro ty, kterým to takto vyhovuje nebo pro ty, kdo mají minulou negativní zkušenost z předcházejícího manželství, z rodiny, ze které pocházejí, apod. Nesezdané soužití připadá nevhodné 11-ti respondentům (8,8%) a jako vhodné označilo tento svazek 28% dotázaných.

Hypotéza č. 4 Lze předpokládat, že rozvedení lidé nedávají institutu manželství velkou hodnotu.

Tato hypotéza byla **potvrzena částečně**. Z analýzy získaných dat z dotazníku je patrné, že institutu manželství sice rozvedení lidé nedávají příliš velkou hodnotu, ale jedná se zde spíše o muže. Rozvedené ženy by vstoupily ve většině případů do manželství opakovaně.

Nejvíce respondentů (45,6%) uvedlo, že pokud by se rozvedlo a měli by vstoupit znovu do manželství, tak by toto zvažovali dle situace a partnera.

Hypotéza č. 5 Lze předpokládat, že mladí lidé budou volit dobu případného sňatku ve věku nad 30 let.

Tato hypotéza byla **potvrzena částečně**. Za ideální dobu pro vstup do prvního manželství považuje nejvíce respondentů (49,6%) věk od 20-ti do 30-ti let. Dalších 32,8% respondentů se domnívá, že ideálním věkem pro vstup do manželství je 31-35 let. 3,2% uvedli věk pro vstup do prvního manželství nad 35 let a naopak 18 osob (14,4%) se domnívá, že první manželství by mělo být uzavřeno do 20-ti let. Toto se domnívají spíše starší osoby nad 51 let nebo ženy a muži z venkova.

Manželství uzavírané v pozdějším věku, tzn. nad 30 let má dle názory většiny dotázaných (60%) své výhody. Takto se vyjadřovali především lidé s vyšším vzděláním nebo lidé žijící ve městě či krajském městě. Naopak 40% respondentů se nedomnívá, že by manželství uzavírané v tomto věku mělo nějaké výhody.

Pokud jde o samotné výhody manželství uzavíraného ve věku nad 30 let, tak respondenti nejvíce uváděli, že lidé už ví, co chtějí, měli dostatek času na studium, svobodný život a kariéru. Dále bylo uvedeno, že se posunuje doba pro narození prvního dítěte, takže i z toho důvodu je manželství uzavíráno později. Lidé mají možnost cestovat a měli by si toto vše užít, než vstoupí do manželství.

Hypotéza č. 6 Lze předpokládat, že svobodní lidé z venkova budou chtít uzavřít manželství ve více případech, než svobodní lidé z města.

Tato hypotéza **byla potvrzena**. Z výsledků dotazníkového šetření vyplývá, že svobodní lidé z venkova více, než-li jejich vrstevníci z města volili, že by mělo být manželství uzavíráno a manželství je jednou z hodnot jejich hodnotového systému.

Hypotéza č. 7 Lze předpokládat, že lidé s vyšším vzděláním (střední škola, vyšší odborná škola a vysoká škola) budou preferovat vstup do manželství v pozdějším věku.

Tato hypotéza **byla potvrzena**. Z výzkumu vyplynulo, že mezi respondenty, kteří preferovali vstup do manželství v pozdějším věku (nad 30 let) bylo 63,2% středoškolsky či vysokoškolsky vzdělaných osob.

Hypotéza č. 8 Lze předpokládat, že lidé s vyšším vzděláním hodnotí pozitivně „single“ nebo partnerské soužití.

Tato hypotéza **byla potvrzena**. Způsob života „single“ či partnerské soužití bez uzavírání sňatku preferuje z celkového počtu respondentů, kteří se vyjádřili kladně k tomuto způsobu žití celkem 61,3% respondentů mající středoškolské vzdělání s maturitou nebo vysokoškolské vzdělání.

Hypotéza č. 9 Lze předpokládat, že vzdělanější lidé budou pro udržení svého manželství využívat možnosti porady s odborníky, např. manželské poradny, kouč, apod.

Tato hypotéza **byla potvrzena**. Při problémech v manželství by nějakou odbornou pomoc využilo či spíše využilo 41,6% respondentů. Jednalo se především o respondenty se středoškolským vzděláním s maturitou, vyšším odborným vzděláním a vysokoškolským vzděláním. Dalších 33,6% respondentů uvedlo, že neví a spíše by manželské poradenství, kouče nebo jinou odbornou pomoc nevyužilo 24,8% respondentů. Především se jednalo o muže nebo ženy vyučené v oboru.

Dále bylo z výzkumu zjištěno, že manželství je jednou z hodnot hodnotového systému u 48,8% respondentů. Dalších 28 osob (22,4%) uvedlo, že neví a ostatních 36 osob (28,8%) se domnívá či spíše domnívá, že manželství jako hodnota v jejich hodnotovém systému není. Takto se vyjadřovali spíše mladí lidé z města nebo rozvedení muži.

Většina respondentů (80%) je přesvědčena či spíše přesvědčena o tom, že manželství je přikládána nižší hodnota, než-li mu byla přikládána v době minulé. 15 respondentů (12%) uvedlo, že neví a ostatních 10 osob (8%) uvedlo, že si nemyslí či spíše nemyslí, že by mělo manželství nižší hodnotu než v minulosti.

O tom, že je pro lidi dobré uzavírat manželství je přesvědčeno či spíše přesvědčeno 61,6% dotázaných. Jednalo se spíše o ženy všeho věku a muže především z venkova nebo z malého města. Dalších 27 osob (21,6%) neví, zda je dobré uzavírat manželství. Takto se vyjadřovali především mladí lidé ve věku do 30-ti let a rozvedení muži. Ostatních 21 osob (16,8%) uvedlo, že dle jejich názoru není či spíše není dobré uzavírat manželství.

Dále bylo zjištěno, že manželství patří k tradici naší společnosti. Tento názor zastává 59,2% respondentů. Ti se vyjádřili také tak, že by manželství mělo být nebo spíše mělo být lidmi uzavíráno. 24% dotázaných uvedlo, že neví, zda je manželství tradicí naší společnosti a 16,8% respondentů se naopak nedomnívá či spíše nedomnívá, že by manželství patřilo k tradicím naší společnosti. Toto uváděli především mladí lidé do 30-ti let a muži.

Výzkum se dále zajímal o důvody uzavírání manželství. Nejvíce respondentů (44%) uvedlo, že lidé uzavírají manželství z lásky. Dalších 16% respondentů se domnívá, že lidé uzavírají manželství z praktických důvodů. Vstup do manželství kvůli dětem uvedlo 24% respondentů. 9,6% dotázaných zastává názor, že lidé vstupují do manželství ze zvyku nebo proto, že to vyžaduje rodina či společnost, což uvedlo 5 osob (4%).

Co se týče manželství uzavíraného pouze kvůli dětem, tak 75,2% respondentů uvedlo, že v tomto případě vždy záleží na situaci. 12% respondentů uvedlo, že by se manželství pouze kvůli dětem uzavírat nemělo a naopak 20,8% respondentů nevidí problém v tom, když je manželství uzavřeno kvůli dětem. Jednalo se spíše o mladé lidi do 30-ti let, kteří volili tuto alternativu odpovědi.

Pokud jde o důvodu, proč nechtějí lidé uzavřít manželství, tak dle názoru 38,4% respondentů lidé nechtějí uzavírat manželství z důvodu jejich negativní minulé zkušenosti nebo negativní minulé zkušenosti svých rodičů, příbuzných či známých. Dále se 29,6% dotázaných domnívá, že lidé nevstupují do manželství z důvodu obav

z možného krachu manželství. Dle názoru 20% respondentů lidé neuzavírají manželství proto, že se bojí ztráty svobody a 12% oslovených uvedlo jiný důvod, proč lidé nechtějí vstoupit do manželství.

Velký význam pro vstup do manželství může mít pro mladé lidi také podpora věnovaná ze strany státu. Většina dotázaných (61,6%) se domnívá či spíše domnívá, že stát nepodporuje mladé lidi dostatečně v tom, aby vstupovali do manželství a zakládali rodiny. 22,% respondentů uvedlo, že neví a opačný názor, tzn., že stát mladé lidi pro vstup do manželství a pro zakládání rodiny podporuje, vyjádřilo celkem 16% respondentů.

Důvodem pro to, že lidé nechtějí vstupovat do manželství bývá také současný trend vysoké rozvodovosti a manželství a partnerství v krizi. Manželství a rodina se ocitají v krizi dle názoru největšího počtu respondentů (54,4%) z důvodu nedostatku času věnovat se partnerovi a rodině. Dále uvedlo 48,8% oslovených, že důvodem krize rodiny je kumulace rodinných problémů nebo nezáměr věnovat se partnerovi a rodině (43,2%). 36% respondentů uvedli jako důvod krize manželství a rodiny finanční problémy.

Dále výzkum sledoval význam odborné pomoci při práci s rodinou či manžely. O tom, že dostatečně odborná práce s rodinou by zabránila rozvodům je přesvědčeno 41,6% respondentů. Naopak si toto nemyslí 27,2% dotázaných a 31,2% respondentů uvedlo, že neví.

Při problémech v manželství by nějakou odbornou pomoc využilo či spíše využilo 41,6% respondentů. Jednalo se především o respondenty se středoškolským vzděláním s maturitou, vyšším odborným vzděláním a vysokoškolským vzděláním. Dalších 33,6% respondentů uvedlo, že neví a spíše by manželské poradenství, kouče nebo jinou odbornou pomoc nevyužilo 24,8% respondentů. Především se jednalo o muže nebo ženy vyučené v oboru.

Nejvíce respondentů (45,6%) pak k této oblasti uvedlo, že pokud by se rozvedlo a měli by vstoupit znovu do manželství, tak by toto zvažovali dle situace a partnera. 22,2% respondentů se vyjádřilo, že by opakovaně do manželství nevstoupilo či spíše nevstoupilo a 31,2% respondentů naopak uvedlo, že by jim druhý či další vstup do manželství po rozvodu problém nedělal. Takto se vyjadřovaly především ženy žijící ve městě.

Dále bylo ve výzkumu zjišťováno, zda emancipace žen nějakým způsobem ovlivňuje skutečnost, kolik je uzavíráno manželství. Z výzkumu vyplynulo, že 57,6% respondentů se domnívá, že emancipace má vliv na to, kolik je uzavíráno manželství. Naopak si toto nemyslí 28,3% a 13,6% dotázaných uvedlo, že neví.

ZÁVĚR

Rapidní pokles sňatečnosti a porodnosti v druhé polovině 90. let 20. století vyvolal živou diskusi o jeho příčinách a především o podmínkách pro zakládání rodiny, ale rovněž o hodnotě manželství a rodičovství. Základní otázka zní, nakolik jsou změny demografického chování vyvolány změnami normativně hodnotového systému a nakolik objektivními podmínkami, např. ekonomickými, společenskými nebo politickými. Všechny směry hledání příčin poklesu sňatečnosti a porodnosti mají své zastánce mezi badateli i politiky a jsou předmětem různých odborných diskuzí. Také tato práce se zabývala manželstvím a to především hodnotou manželství (partnerství). Zvolené téma bylo v práci posuzováno v souvislosti se vzděláním lidí, tzn., jak vnímají lidé různého vzdělání hodnotu manželství či partnerství.

Cílem práce bylo zjištění, jak se odvíjí vnímání hodnoty manželství (partnerství) podle vzdělání partnerů. Dalším cílem práce bylo zjistit, zda existují rozdíly ve vnímání manželství u vzdělanějších osob a osob s nižším vzděláním. Dílčím cílem práce bylo teoretické zpracování problematiky manželství, partnerství a současné rodiny. Těchto cílů bylo v práci naplněno, a to jak v praktické, tak teoretické části práce.

V teoretické části práce bylo psáno o manželství a partnerství, o rodině, vzdělávání, hodnotovém systému společnosti, o krizi rodiny a manželském a rodinném poradenství. V praktické části práce byl proveden kvantitativní výzkum formou dotazníkového šetření, jež monitoroval názor veřejnosti na manželství a rodinu, na hodnotu manželství a partnerství. Z výzkumu vyplynuly určité rozdíly ve vnímání manželství nebo partnerství lidmi vzdělanějšími. Byly zde potvrzeny vyslovené hypotézy a kromě uvedených výsledků zpracovaných v práci do grafických přehledů po shrnutí nejzásadnějších získaných výsledků vyplynulo, že hodnotu manželství či partnerství uznává nadpoloviční počet oslovených respondentů, ačkoliv je současným trendem vstupovat do manželského stavu v pozdějším věku. Materiál získaný prostřednictvím tohoto kvalitativního výzkumu nám podává dostatečné množství informací, ze kterých lze mimo jiné vyvodit závěr, že když už lidé s vyšším vzděláním vstoupí do svazku manželského či partnerského mají větší tendenci tento svazek udržet a také při problémech v soužití v mnohem větší míře využívají odbornou pomoc.

Tato bakalářská práce by mohla sloužit jako studijní materiál pro studenty z příslušných oborů, zároveň by mohla být zajímavým materiálem pro sociální pracovníky, psychology či rodinné poradce. Samozřejmě může být přínosem také pro laickou veřejnost, která se o tuto problematiku zajímá nebo pro lidi, kteří zvažují vstup do manželství a porovnávají všechna pro a proti.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Seznam použitých českých zdrojů

BROŽÍK, V. *Hodnoty a významy*. 1.vyd. Bratislava: Pravda, 1984. 291 s.

CAKIRPALOGLU, P. *Psychologie hodnot*. Olomouc: Votobia, 2004. 427 s.
ISBN 80-7220-195-6.

ČERMÁKOVÁ, M. *Rodina a měnící se gender role – sociální analýza české rodiny*.
Praha, SoÚ AV ČR 1997

DE SINGLY, F. *Sociologie současné rodiny*. 1.vyd. Praha: Portál, 1999. 127 s.
ISBN 80-7178-249-1.

DOROTÍKOVÁ, S. *Filosofie hodnot: Problémy lidské existence, poznání a hodnocení*.
Praha: Pedagogická fakulta UK, 1998. 162 s. ISBN 80-86039-79-X.

ŘURIŠOVÁ, M. *Hodnotová orientace: diplomová práce*. Brno: Masarykova univerzita
fakulta pedagogická, 2007. 95 str. Vedoucí diplomové práce Věra Vojtová.

FIALOVÁ, L. a kol. *Představy mladých lidí o manželství a rodičovství*, 1. vyd. Praha:
SLON, 2000. 163 s.

GUGGENB HL-CRAIG, A. *Manželství je mrtvé, ať žije manželství*. 1. vyd. Praha:
Gemini 99, 2001. 156 s. ISBN 80-902757-1-0.

GOODY, J. *Proměny rodiny v evropské historii: historicko-antropologická esej*. 1. vyd.
Praha: nakl. Lidové noviny, 2006. 229 s. ISBN 80-7106-396-7.

GÖBELOVÁ, T. *Hodnotová výchova v pedagogické praxi*. Vyd. 2. Ostrava: Ostravská univerzita, 2008. 64 s. ISBN 978-80-7368-542-3.

GERHARDTOVÁ, S. *Sobecká společnost. Jak jsme se zapomněli navzájem milovat a místo toho vyděláváme peníze*. Praha: Beta, 2011. ISBN 978-80-7306-476-1.

HAMPLOVÁ, D., PIKÁLKOVÁ, S.: Manželství, nesezdaná soužití a partnerský vztah. In: *Současná česká společnost: sociologické studie*. 1. vyd. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2002. s. 127-147. ISBN 80-7330-009-5.

HARRINGTON, A. *Moderní sociální teorie: základní témata a myšlenkové proudy*. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-093-3.

KADLECOVÁ, Marta, et al. *Vývoj českého soukromého práva*. 1. vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2004. 213 s. ISBN 978-80-7380-041-3.

KRAUS, B. & POLÁČKOVÁ, V. *Člověk, prostředí, výchova*. 1. vyd. Brno: Paido, 2001. 199 s. ISBN 80-7315-004-2.

KRAUS, B. *Základy sociální pedagogiky*. 1. vyd. Praha: Portál, 2008. 216 s. ISBN 978-80-7367-383-3.

Kol. autorů. *Vzdělávací systém České republiky*. Praha: Národní vzdělávací fond - Národní informační středisko pro poradenství, 2006.

Kol. autorů. *Rodiče, děti a jejich problémy*. Praha: Sdružení Linka bezpečí, 2011. ISBN 978-80-904920-0-4.

KUČEROVÁ, S. *Člověk, hodnoty, výchova*. Vydání první. Brno: vlastním nákladem, 1996. 231 s. ISBN 80-85668-34-3.

MAZÁNKOVÁ, L. a kol. *Sociologie rodiny*. Brno: IMS Brno, 2004.

MOŽNÝ, I. *Sociologie rodiny*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1999. ISBN 978-85850-50-75-3.

MOŽNÝ, I. *Rodina a společnost*. Praha: Slon, 2011. ISBN 978-80-86429-87-8.

MAŘÍKOVÁ, H. *Proměny současné rodiny*. Praha: Slon, 2000. ISBN 80-85850-93-1.

MATOUŠEK, O. *Metody a řízení sociální práce*. Praha: Portál, 2007. 380 s. ISBN 978-80-7367-502-8.

MATOUŠEK, O. & KOLÁČKOVÁ, J. & KODYMOVÁ, P. *Sociální práce v praxi. Specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. Praha: Portál, 2005. 351 s. ISBN 80-7367-002-X.

MATOUŠEK, O. *Metody a řízení sociální práce*. Praha: Portál, 2007. 380 s. ISBN 978-80-7367-502-8.

MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. II. Vydání. Praha: SLON, 1997.

MLČOCH, Z. *Vybrané kapitoly z psychologie manželství a rodiny*. Ostrava: Ostravská univerzita, 1996.

NOVÁK, T., DRINOCKÁ, H. *Partnerské a rodinné poradenství. Práce s klienty*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2006. 198 s. ISBN 80-247-1526-0.

OSECKÁ, L. Typologie hodnotových hierarchií. *Československá psychologie: časopis pro psychologickou teorii a praxi*. 1991, roč. 35, č. 2, s. 127-134.

PRŮCHA, J. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-262-0403-9.

SOBOTKOVÁ, I. *Psychologie rodiny*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-559-8.

ŠPATENKOVÁ, N. a kol. *Krize. Psychologický a sociologický fenomén*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2004. 129 s. ISBN 80-247-0888-4.

ŠMOLKA, P., MACH, J. *Manželská a rodinná trápění z pohledu právníka a psychologa*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-8-7367-448-9.

Seznam použitých zahraničních zdrojů

JAYNE, M. *Cities and consumption*. London: Routledge, 2006.

FURSTENBERG, F. & KIERNAN, K. *Delayed Parental Divorce : How Much Do Children Benefit?* *Journal of Marriage and Family*, 2001. 63, s. 446-457. Dostupné na WWW: <<http://www.jstor.org/stable/3654604>>.

ZUKIN, S. *The cultures of cities*. Cambridge: Blackwell, 1995.

MILES, S. *Spaces for consumption*. CA: SAGE publications, 2010.

Seznam použitých internetových zdrojů

PALÁN, Z. *Andragogický slovník*. [online]. 2016 [cit. 2016-01-14]. Dostupné na WWW: <http://www.andromedia.cz/andragogicky-slovník>.

ČERVENKA, J. Hodnotové orientace české společnosti. *Naše společnost: Sociologický ústav AV ČR [online]*. 2016 [cit. 2016-01-17]. Dostupný z WWW: <http://www.cvvm.cas.cz/index.php?lang=0&disp=zpravy&r=1&shw=100433>

ČERVENKA, J. Jaké hodnoty jsou pro nás důležité? *Naše společnost: Sociologický ústav AV ČR [online]*. 2016 [cit. 2016-1-17]. Dostupný z WWW: <http://www.cvvm.cas.cz/index.php?lang=0&disp=zpravy&r=1&shw=100799>

SEZNAM ZKRATEK

apod. a podobně

aj. a jiné

atd. a tak dále

např. například

SEZNAM OBRÁZKŮ, TABULEK A GRAFŮ

Seznam obrázků

Obrázek 1: Maslowova pyramida potřeb	28

Seznam tabulek

Tabulka 1: Zdroj: autorka	50
Tabulka 2: Zdroj: autorka	51
Tabulka 3: Zdroj: autorka	52
Tabulka 4: Zdroj: autorka	53
Tabulka 5: Zdroj: autorka	54
Tabulka 6: Zdroj: autorka	55
Tabulka 7: Zdroj: autorka	56
Tabulka 8: Zdroj: autorka	57
Tabulka 9: Zdroj: autorka	58
Tabulka 10: Zdroj: autorka	59
Tabulka 11: Zdroj: autorka	60
Tabulka 12: Zdroj: autorka	61
Tabulka 13: Zdroj: autorka	62
Tabulka 14: Zdroj: autorka	63

Tabulka 15: Zdroj: autorka	64
Tabulka 16: Zdroj: autorka	65
Tabulka 17: Zdroj: autorka	66
Tabulka 18: Zdroj: autorka	67
Tabulka 19: Zdroj: autorka	68
Tabulka 20: Zdroj: autorka	69
Tabulka 21: Zdroj: autorka	70
Tabulka 22: Zdroj: autorka	71

Seznam grafů

Graf č.1: Zdroj: autorka	50
Graf č. 2: Zdroj: autorka	51
Graf č. 3: Zdroj: autorka	52
Graf č. 4: Zdroj: autorka	53
Graf č. 5: Zdroj: autorka	54
Graf č. 6: Zdroj: autorka	55
Graf č. 7: Zdroj: autorka	56
Graf č. 8: Zdroj: autorka	57
Graf č. 9: Zdroj: autorka	58
Graf č. 10: Zdroj: autorka	59
Graf č. 11: Zdroj: autorka	60

Graf č. 12: Zdroj: autorka	61
Graf č. 13: Zdroj: autorka	62
Graf č. 14: Zdroj: autorka	63
Graf č. 15: Zdroj: autorka	64
Graf č. 16: Zdroj: autorka	65
Graf č. 17: Zdroj: autorka	66
Graf č. 18: Zdroj: autorka	67
Graf č. 19: Zdroj: autorka	68
Graf č. 20: Zdroj: autorka	69
Graf č. 21: Zdroj: autorka	70
Graf č. 22: Zdroj: autorka	71

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha A – Dotazník	I

Příloha A - Dotazník

Dotazník

Vážení respondenti,

jmenuji se Veronika Křivská a jsem studentkou Univerzity Jana Amose Komenského v Praze. Dovoluji si Vás oslovit za účelem spolupráce při zpracování praktické části mé bakalářské práce s názvem „Hodnota manželství (partnerství)“.

Na jednotlivé otázky odpovídejte zaškrtnutím příslušné varianty odpovědi nebo odpověď vepište.

Dotazník je anonymní. Jeho výsledky poslouží pouze pro zpracování praktické části mé bakalářské práce.

Děkuji za spolupráci.

Pohlaví

muž žena

Věk

do 30-ti let 31-40 let 41-50 let 51 let a více

Rodinný stav

Svobodný (svobodná) ženatý (vdaná) rozvedený (rozvedená) vdovec (vdova)

Vzdělání

základní vyučen(a) středoškolské s maturitou vyšší odborné vysokoškolské

Bydliště

venkov malé město (do 5 tis. obyvatel) město krajské město

1. Představuje manželství jednu z hodnot vašeho hodnotového systému?

ano spíše ano nevím spíše ne ne

2. Myslíte si, že v současné době je manželství přikládána nižší hodnota než v době minulé?

ano spíše ano nevím spíše ne ne

3. Myslíte si, že je pro lidi dobré uzavírat manželství?

ano spíše ano nevím spíše ne ne

4. Myslíte si, že manželství patří k tradici naší společnosti a mělo by být uzavíráno?

ano spíše ano nevím spíše ne ne

5. Proč dle Vašeho názoru lidé uzavírají manželství?

z lásky

z praktických důvodů

kvůli dětem

ze zvyku

protože to vyžaduje rodina nebo společnost

jiné.....

6. Proč dle Vašeho názoru lidé nechtějí uzavřít manželství?

z obav o ztrátu svobody

z obav z krachu manželství

z negativní minulé zkušenosti sebe nebo svých rodičů či známých

jiné.....

7. Jaká je pro vás ideální doba pro vstup do prvního manželství?

okolo 20-ti let 25 – 30 let 31-35 let 35 let a více

8. Myslíte si, že manželství v pozdějším věku (uzavírané ve věku nad 30 let) má své výhody? A pokud ano, jaké?

ano..... ne

9. Myslíte si, že stát dostatečně podporuje mladé lidi k založení manželství a rodiny?

ano spíše ano nevím spíše ne ne

10. Proč se dle Vašeho názoru ocitá manželství a rodina v krizi? Lze uvést více variant odpovědí.

nedostatek času věnovat se partnerovi a rodině

nezájem věnovat se partnerovi a rodině

finanční problémy

vysoká zaměstnanost žen

kumulace rodinných problémů

nedostatečná podpora rodin ze strany státu

jiné.....

11. Myslíte si, že dostatečná odborná práce s rodinou nebo s manžely může zabránit rozvodům?

ano spíše ano nevím spíše ne ne

12. Využil(a) byste při problémech v manželství odbornou pomoc? (např. manželská poradna, kouč, apod.)

ano spíše ano nevím spíše ne ne

13. Myslíte si, že větší emancipace žen má vliv na to, kolik uzavíráno manželství?

ano spíše ano nevím spíše ne ne

14. Pokud byste se rozvedl, vstoupil byste opětovně do dalšího manželství?

Ano spíše ano záleží na situaci a partnerovi spíše ne rozhodně ne

15. Manželství uzavírané především kvůli dětem by uzavřeno:

mělo být záleží na situaci nemělo by se uzavírat

16. Současný trend „single“ hodnotíte jako:

vhodný nevhodný vhodný pro ty, kterým to takto vyhovuje

17. Nesezdané soužití partnerů hodnotíte jako:

vhodné nevhodné vhodné pro ty, kterým to takto vyhovuje, nebo mají negativní
minulou zkušenost

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Veronika Křivská, DiS.

Obor: 7501R022 - Vzdělávání dospělých (Bc. VD Voš)

Forma studia: Kombinované

Název práce: Hodnota manželství (partnerství) v souvislosti se vzděláním partnerů

Rok: 2016

Počet stran textu bez příloh: 70

Celkový počet stran příloh: 4

Počet titulů českých použitých zdrojů: 34

Počet titulů zahraničních použitých zdrojů: 4

Počet internetových zdrojů: 3

Vedoucí práce: Mgr. Zachová Jana